

ధర్మము

విచారణ

కళా విలాసము

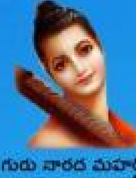

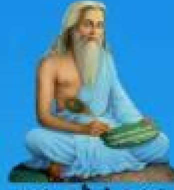
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

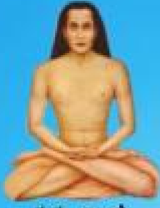

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

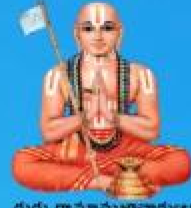
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

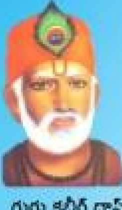

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

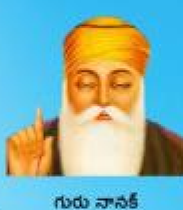

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

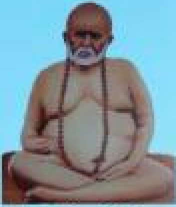

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120032525

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్ధం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాధ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీరస్తు.

కళావిలాసము.

ఇది

క్షేమేంద్రమహాకవి సంస్కృతమునకుఁ

దెనుఁగువచనము.

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావుగారిచే వ్రాయఁబడినది.

ప్రకాశకులు:

ఆర్యపుస్తకాలయము,

రాజమహేంద్రవరము.

1937

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావుగారు.

ద్వితీయముద్రణపీఠిక.

ఇది ప్రథమమున శ్రీసరస్వతీ పత్రికాముఖమున వెలువడినది. నేఁటికి దీనికి మరల బైటికివచ్చి పదిమంది సజ్జనులయెదుట నిలుచునదృష్టము పట్టినది. చేవలేనివారివిషయములోఁ బెద్దలు "పామునెదుటనైనఁ బడవచ్చును గాని పండితులయెదుటఁ బడరా"దందురు. చేవలేనిదైనచో నీకళావిలాసము మొదటనే పండితుల యెదుటఁ బడియుండకపోవును. దీనిచేవ చాలమంది పండితు లెఱిఁగియున్నారు. "బాధవచ్చుదినములును భాగ్యమువచ్చు దినములును దెలియ"వందురు. ఆర్యపుస్తకాలయాధిపతులమూలమున నీకబ్బము పదమంది . యాఢ్యులచేతులలోఁ బడు భాగ్యము నందినది.

సాధారణముగా నిందలికళలను "నేను జదువలేదు, తెలిసికొనలే"దని చెప్పువా రుండఁగూడదు. అట్టి వారెంతటివేత్తలయినను గళావిషయమున వెనుకఁబడినవారే. ఈకళలను దెలిసికొనినవానియెదుట నెంతటియంతటివారు నిలువఁజాలరు. ఇదినీతిబోధకు నీతిబోధిని, కళాబోధినికిఁ గళాబోధని, కథలకుఁ గథామంజరి. వెఱ్ఱివెఱ్ఱికథలనుజదువకుఁడు. దీనిలోనికథలు నీతిదాయకములు, జ్ఞానదాయకములును. బాలురు వృద్ధులు దీనిని జదివి యార్యపుస్తకాలయమును గౌరవింపుఁడు. కళావిలాసముల నొందుఁడు.

ఈకళావిలాసమును, ఆర్యపుస్తకాలయాధికారులు శ్రీ. నాళము అప్పలనరసింహముగారికిఁ బ్రకటించుకొన నే ననుమతి యిచ్చితిని.

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావు.

ప్రథమముద్రణపీఠిక.

ఈగ్రంథమును మహాకవి క్షేమేంద్రుఁడు సంస్కృతమున 10 సర్గము లుగా నార్యావృత్తములతో రచించెను. ఇమ్మహాకవి కృతగ్రంథములు పెక్కులు గలవు. కాని దీనియందు హితోపదేశమునందు విష్ణుశర్మనీతులువలెనే లోకులు చేయుమోసములం దెలుపనెంచి మూలదేవుండను నొక నేర్పరి వణిక్పుత్రున కుపదేశించు మిషంబున బాగుపడఁ దలఁచిన వారికెల్ల హస్తపుస్తకంబుగ నుం డున ట్లుపదేశములం జేసియున్నాఁడు. 'పుస్తకం హస్తభూషణ' మ్మనునా ర్యోక్తి యిప్పొత్తముం దాల్చిన హస్తమునకే చెల్లవలయును. క్షేమేంద్రుఁడు లోకానుభవముపూర్తిగాఁ గలవాఁ డనుటకీగ్రంథమే సాక్ష్యమిచ్చును. దీనిని మొదట బొంబాయిలో రా॥రా॥ ఇచ్ఛారాం సూర్యారాం దేశాయీయను పండితుఁడు గుజరాతిభాషలోనికిమార్చెను. వారియనుమతిపైఁ బిమ్మట రా॥రా॥ అంబాలాల్ పండితుని పుత్రుఁడు రామప్రతాపశర్మగారు హిందీలోనికి భాషాం తరీకరించెను. ఇచ్ఛారాం సూర్యారాం దేశాయీగారు పెంచి పెద్దగ్రంథముం గావించిరి. దానికే రామప్రతాపశర్మగారి సరియైన భాషాంతరీకరణము. ఏను వారి యిద్దఱగ్రంథములనుండి వ్రాయవలెనని తలంచి పరిచయము గల హిందీ గ్రంథము దెప్పించి చదివితిని. ఎంత పెంచినను ఎన్నిచమత్కారములు క్రొత్తవి చేర్చినను క్షేమేంద్రమహాకవి సంస్కృతమునందున్నంత యభిమానము తక్కిన వానిపై నాకుఁ గలుగలేదు. మన గుజరాతి, హిందీ పండితు లెంత పెంచి విస్ప ష్టముగా వ్రాసినను, క్షేమేంద్రుని సంస్కృతములోఁ గుదించి కుదించి వ్రాసి నదానికంటె నుపయోగముగను మనోహరముగాను నాకుఁ గనఁబడదు. లోక ము భిన్నరుచికలది కావునఁ బండితులు నాయాంధ్రభాషాంతరీకరణమునందలి లోపములను మన్నించి గుణమును గ్రహింపఁ బ్రార్థించెదను.

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావు.

శ్రీరస్తు.

కళావిలాసము.

ప్రథమసర్గము.

శ్రీమల్లక్ష్మీపరితఃపరిష్వంగమంగళగృహంబుచు రత్నోజ్జ్వలంబునగుటం జేసి విష్ణువక్షఃస్థలంబునుబోలి యుజ్జ్వలంబునువిశాలంబు నగు నగరం బొక్కటి కలదు. అందలి మణికుట్టిమస్థలంబుల, మౌక్తికతోరణంబులు ప్రతిఫలించుటం జూచు వారి కానగరసౌధంబుల నాదిశేషుఁడు బహురూపములు ధరించి మోయుచున్నట్లుతోఁచును. మఱియు నాపట్టణమున రాత్రి యనుమగువ కట్టుకొన్న యంధకారరూపవస్త్రంబును హరింపఁ బోవు దొంగవానివంటి యిండ్లపటికంపుగోడలకాంతిపుంజ మభిసారికలకు విఘ్నకారి యగుచుండును. హరనయనజ్వలనజ్వాలన్మిడుతవలె నశించిన మన్మథుఁ డాపురమునం గల శశివదనల వదనకాంతి యను నమృతంబుచే మరలఁ జీవించుచున్నాఁడు. అప్పాటభేదనంబున రతిపరిశ్రాంతాంగనల దేహంబులం బొడమిన చెమ్మటలచే శీతలుండై తత్సమయశ్లథంబు లగు కొప్పులం దుండి జాఱు సుంగధిపుష్పంబుల సౌగంధ్యంబు వహించి సమీరం బనవరతముఁ జరించుచుండు. అచ్చోటి కొలంకుల నవబిసకిసలంబులం గబళించి కషాయకంఠంబులను సంచరించుచుండు రాయంచఁపలుకులు మహాలక్ష్మీనూపురారవము వలె నలరారును.

ఆపురవరంబున మరకతమణినిర్మితంబులగు ధారాగృహంబులం గాంచి యింద్రధనుస్సంయుతంబు లగు ప్రావృణ్మేఘంబు లని ముగ్ధమయూరంబులు నృత్యములు గావించుచుండును. ఆవీటం జెలంగు చంద్రకిరణ ప్రసారితంబు లగు స్ఫటికశిలాతలంబులం దిరుగు సుందరులు కలశాబ్ధితరంగంబులం బోలుచు నప్సరసల పోలుపు వహియింతురు. అచ్చట మాయలమారు లగుననేక ధూర్తులం బరాభవించి నట్టియు సమస్తకలలకు (మోసములకు) గనియు నగు మూలదేవుం డనునొక్కపురుషవరుండు గలండు. నానాదేశములనుండి వచ్చు ధూర్తులవలనఁ దనబుద్ధివిభవముచే ధనము గ్రహియించుచుఁ దనంతటతానె చక్రవర్తివిభవమునుసంపాదించెను.

ఒకనాఁడు భోజనాంతరమున స్నేహితులతోడఁ గొలువు దీర్చి యున్నమూలదేవునికడకు హిరణ్యగుప్తుఁ డనువర్తకుఁడు చంద్రగుప్తుఁ డనుపుత్రునితోఁ గూడ వచ్చి యాతనికి నమస్కరించి కానుక లర్పించి యతనివలనఁ ననుజ్ఞగొని కూర్చుండి రెండుగడియలకాలము మిన్నక యుండి "అయ్యా! నిపుణు లగుమీముందఱ మావంటి వారి యల్పపరిచయము గల మాటలు పట్టణములోనికి వచ్చిన పల్లెటూరి వనితవలెఁ బ్రాగల్భ్యము లేనివిగా నుండును. బృహస్పతిం ధిక్కరించు బుద్ధిగల నీప్రజ్ఞాకిరణములు సూర్యకిరణములు సమస్తతిమిరంబులం బోనడంచి యాశలను వెలిఁగించునట్లు మాకుఁ గూడ నాశలను బ్రకాశింపఁజేయుచున్నవి. పుట్టినది మొదలు నమిత

ముగ మణిమౌక్తిక కనకములు గడియించి భండారము నిండించిన నాకు వీఁడొక్కఁడే కుమారుఁడు వయసు మళ్లినపిమ్మట జనియించెను. బాల్యము మోహమున కునికిపట్టు, యౌవనము మన్మథోన్మాదకారణము, ధనము గాలిచేఁ గదలియాడుచున్న తామరపాకులోని నీరువంటిది. మృగనేత్రలు మనోహరమైనవారు, ధూర్తులు భోగాబ్జమధుకరులు. పరంపరగా నీదోషములన్నియు నాకుమారునకును సంభవింపఁగలవు. ధూర్తులచేతి కందుకములును వారవధూచరణనూపురమణులు నగు ముగ్ధులగు ధనికపుత్రులకు ముక్తిలేదుగదా ! దేశకాలముల నెఱుంగక జిహ్వాచాపల్యమున నెగురశక్తిలేనివైనను గుంటుకొనుచు వచ్చిన చిన్నపిట్టలవలెనే మంచి చెడ్డలెఱుంగని ధనికబాలురును ధూర్తమార్జాలముచే భక్షింపఁబడుదురు. ఈబాలుఁడు నీయాశ్రితుని కుమారుఁడు, గావున, నీకుమారుఁడే, సందియములేదు. అట్లగుటం జేసి వీని కనశ్వర మగునభివృద్ధిని బ్రసాదింపుము. అని వినయముగాఁ దలవాంచి యుక్తముగాఁ బలికినయాసెట్టిపలుకు లాలకించి ప్రేమ గడలుకొన "నోయీ! నీ బిడ్డఁడు మాగృహంబునఁ దనయింటిలోవలెనే హాయిగ నుండుఁగాక ! క్రమక్రమముగా నాయుపదేశమువలన సకలకలాహృదయమును గ్రహింపఁగలఁ"డని మూలదేవుఁడు చెప్పఁగా హిరణ్యగుప్తుఁడు తనయు నక్కడ విడిచి సంతసంబున నామనుజవరేణ్యునకు నమస్కరించి తనయింటికిం బోయెను.

పిమ్మట శిథిలకిరణజాలుండై, ధూసరకాంతితో, నిరంబ
నుండై మెల్లమెల్లఁగ ధూర్తుల కోడిపోయి పైనివేసికొన్న బట్ట
నుగూడఁ బోఁగొట్టుకొని వెల్లనైనమొగముతో జూదరి పాఱి
పోయినట్లే సూర్యుఁ డస్తగిరిశిఖరము చాటునకుం బోయెను.
అనంతరమునఁ జీఁకటియను నేఁతఁగుముందఱ సిందూరపటలపా
టలంబగు సంధ్యాంగన బయలు వెడలెను. దినదినమును దిన
ప్రభయను మానవతిని సూర్యుఁడు విడిచిపెట్టుచున్నను వాని
వెంట నంటియే తిరుగుచున్నది కాని రాగముగలది యైనను సం
ధ్యాకాంత యట్లుచేయుట లేదు. స్త్రీలహృదయములు తెలిసి
కొనుట కష్టముకదా! ఆకాశమునఁ గమలాకరమందు సంధ్యా
కాంతి తగ్గిపోయినంతట దిక్కు తెలియని నల్లతుమ్మెదలవలెనే
చీఁకటి నలుతట్లకుఁ బరువిడసాగెను. సూర్యవిరహాముచే భూ
దేవి యంధకారరూప మగు మోహమునం దగుల్కొనియెను.
తీవ్రము గలిగినవాఁడైనను, బెనిమిటి, దేశాంతర మేఁగినపుడు
స్త్రీలకుఁ బ్రేమపాత్రుఁడు కాకపోఁడు. రాత్రి, ముత్యాల దం
డల వంటి తెల్లనిచుక్కలతో నిండి నెమిలి వెండ్రుకలభూషణం
బుల నిడుకొన్న శబరాంగనవలెఁ గన్పట్టెను. పాంథుల యి
ల్లాండ్ర కగ్నివంటివాఁడును గలువలనిద్రలేపు దూతయుఁ జక్ర
వాకములకు దుఃఖకరుఁడునగు చంద్రుఁ డుదయించెను. మఱియు
నాకమలవిరోధి మన్మథుని శ్వేతచ్ఛత్రమువలెను, దిగ్వనితల
స్ఫటికదర్పణము వలెను, నిశాంగననొసటి తెల్లబొట్టువలెను
బ్రకాశించెను. కిరణావళితో వెలుఁగుచుఁ గలువలఁ బొంగించు

నాచంద్రుఁడు స్వర్గగంగాతటమునఁ దామరతూఁడులలోని రాజ హంసమువలెఁ బొడకట్టెను. చంద్రునిసంబంధమున రాత్రి శోభిల్లెను, రాత్రిసంబంధముచే మన్మథుఁడుప్పొంగెను. కామదేవ ప్రసంగములచే వసంతోత్సవము ప్రబలెను. వసంతోత్సవముక తన మందయానల విలాసము లేపుచూచెను. ఆసమయంబున ధూర్తబంభరములు ముడిఁగియున్న పద్మినిం ద్యజించి వికసిత కుముదవనముం బ్రవేశించినవి. వెన్నెలయను విభూతి పూసికొని చంద్రఖండ మను కపాలముం గొని నక్షత్రములను నెమ్ముల పేరులతో నిశాంగన కాపాలిక స్త్రీవలె శోభిల్లెను.

కథాప్రారంభము.

ప్రౌఢచంద్రకిరణప్రకర మెల్లెడల వెదచల్లఁబడిన యారాతిరి తనమేడ ప్రక్కనున్న యుద్యానవనములో నిర్వర్తితావసర కార్యుండై, మిత్రులతోఁ గూడి, కందలి మొదలగు ముఖ్యశిష్యులు పాదపీఠము చుట్టును బరివేష్టింప నాకసమునఁ జంద్రుఁడువలెఁ బటికంపు గద్దియం గూర్చుండి మూలదేవుఁడు తన కభిముఖముగా నున్న శ్రేష్ఠితనయునింజూచి దంతకాంతులచే వెన్నెలను సిగ్గుపడున ట్లొనర్చుచు నిట్లనియెను. పుత్రా! కుటిలురైన వంచకు లొనర్చుకలాహృదయసారముంజెప్పుచున్నాఁడ. దానిం దెలిసికొన్న మెఱుపువలెఁ జంచలయగులక్ష్మి యచంచలయై నీయింట నెల్లపుడు నిలుచు. ఈసంసారమనునది యడవిలో నా

కులు గడ్డిమున్న గువానితో నావరింపఁబడి తెలియరాకుండ నున్న నూయివంటిది. ఇం దాను తెలియక లేళ్లవంటి మూర్ఖులు పడిలేవలేకపోవుచున్నారు. ఆనూతిని గుటిలము లగు మాయా భుజంగములచే నావరింపఁజేసి దంభుఁ డనువాఁ డచ్చటఁ గాపుండును. ఆతఁడు మాయలకు మంత్రరహస్యము వంటివాఁడు. ఈప్సితార్థముల నిచ్చుటకుఁ జింతామణి యట్టివాఁడు. తనప్రభావమువలన ధూర్తుల యైశ్వర్యమును వృద్ధిపఱచుచుండును. నీటిలోఁ జేఁపలు నడచిన జాడ యెట్లు తెలియదో యట్లె దంభుని గతియు నెవ్వరికిని బోధపడదు. వానికిఁ బాదములు గాని హస్తములు గాని శిరస్సు మొదలగునవిగాని కనఁబడవు. మంత్రములచేతఁ బాములు దారుయంత్రములచేత లేడులు నురులచేత బిట్టలుఁ బట్టువడినట్లు మానవు లాదంభునిచేతఁ జిక్కుదురు. ఆతఁడు జనులహృదయాకర్షణముచేయును; మాయామందిరమునకు మూలస్తంభము; జగత్తును జయించుట కారంభకుఁడు; నిరాకారుఁడు. మాయలు కౌటిల్యములు నను వేయియాకులు గలిగి యెడతెగకతిరుగుచున్న ప్రపంచచక్రమునకు నాభి యీదాదంభుఁడే.

దంభమను ఫలవృక్ష మొక్కటి కలదు. దానికి దాంభికులు కన్నులు మూసికొనుటయే మూలము (వ్రేరు). స్నానముచేసి తలవెండ్రుకల కొనలనుండి రాల్చు నీరే యాధారము. శుచియే (ఆచారమే) పుష్పములు. వారనుభవించు సుఖశతమే శాఖలు. వ్రతనియమములచే బకదంభము, నవయవములు ముడుచుకొనియుండుటచేఁ గూర్మదంభము, కన్నులు త్రిప్పుచుఁ

జూచుటచే మార్జాలదంభమునని దంభము మూఁడుతెఱంగులు గలది. బకదంభమునకు దంభపతియనియుఁ, గూర్మదంభమునకు దంభరా జనియు మార్జాలదంభమునకు దంభచక్రవర్తి యనియు మూఁడుపేరులు గలవు. మీసములు గోళ్ళు తీసివైచి పిల్లజుట్టు వెట్టికొని జడలుదాల్చి గడ్డముపెంచికొని మన్నుపూసికొని యెక్కుడుమాటలాడక పాదుకలు తొడిగికొని పెద్దముడిగల పవిత్రమును వ్రేలనిడుకొని చేయి స్తంభించినటుల నొకగుడ్డపీలికతోఁ జంకలోని కెత్తికట్టుకొని, వ్రేళ్లువెడల్పించుచుఁ జేతులాడించుచు వృథావాదము లొనర్చుచుఁ బనుగురు నడుచు వీధులయందు ధ్యానపరునివలెఁ బెదవులు గదపుచు స్నానము చేయుచు నభినయయుక్తముగ నాచమనముచేయుచు మాటిమాటికి ముక్కు మూసికొనుచుఁ జెవులుస్పృశించుచు "స్సే"ప్పని పెదవులతోఁ జీల్చి సీత్కారము చేయుచుఁ జలిలో స్నానము చేయుచున్న తన ప్రభావమును బ్రకటించుకొనుచుఁ బెద్దబొట్టు పెట్టుకొని సర్వోపచారదేవపూజ చేయునట్లు సూచించుచుఁ బువ్వుల శిరస్సునందుంచుకొనుచు నీరీతి నెవ్వరు వర్తింతురో వారందఱు దాంభికులని తెలిసికొనుము. గుణరహితునకు వినయముఁ జూపుచుఁ గుణవంతులయొద్ద మ్రానువలె నుండి బంధువులతో విరోధించి యితరులను గరుణఁ జూచుచుఁ బేరుపొందఁ గోరువాఁడు ధూర్తుఁడగు దాంభికుఁడు. తన కొకరితోఁ బనిగలిగినపుడు వినమ్రభావము గనఁబఱచుచుఁ వేలకొలఁది చాటువాక్యములం బొగడ

చుఁ గార్యానంతరమున బొమలు ముడివెట్టి చూచుచు మౌన ముఁ దాల్చినవాఁడు క్రూరుఁడగు దాంభికుఁడు.

పూర్వజన్మమున దేవతల నడుమ రాక్షసుఁడై యుండిన జంభుఁడే యీభూలోకమునఁ బ్రాణికోటిలో దంభుఁడై నివసించెను. శుచిదంభుఁడు, శమదంభుఁడు, స్నాతకదంభుఁడు, సమాధిదంభుఁడు, నిస్పృహాదంభుఁడు నని యైదుగురు కలరు. వారిలో నిస్పృహాదంభునితో శతాంశమైనను దక్కినవారు పోలరు. ఆచారమిట్లు చేయవలె నిది యాచార మిది యనాచార మను వాదము లొనర్చుచు, మృత్తికతో శుద్ధులు చేసికొనుచు బాంధవస్పర్శకలిగి లోకమునకు విరోధియగువాఁడు శుచిదంభుఁడు. సమస్తశక్తులు లోననడంచుకొని పైకి శాంతునివలెఁ గార్యార్థియై కాచుకొనియుండి దిక్కులేనివారి సొత్తును దనయింటఁ బడవైచుకొనుటకై యత్నించుచు సర్వభక్షకుఁ డగు బడబాగ్నివంటి యహింసాదంభుఁడును గలఁడు. తలబోడిచేయించి, జడలు దాల్చి, దిగంబరుఁడై, గొడుగు, దండము, కాషాయవస్త్రములు, బూదిపూఁతయుం గలిగి తానుబోయిన చోటనెల్ల భోగించువాఁడును దంభుఁడే. స్థూలశరీరములు గలిగి బట్టతలలకు సేలువులుచుట్టుకొనియు శుష్కదేహములు గలిగి కుచ్చుపాగాలు జుట్టియును గొందఱు దంభముం బ్రకటింతురు. దంభునకుఁ బూర్ణమగులోభమే తండ్రి, మాయయే తల్లి, యసత్యమే తోఁబుట్టువు, కుటిలాకారమే యిల్లాలు, మఱియును నహంకారమే పుత్త్రుఁడు.

భగవంతుఁడు తొల్లి పదునాలుగుభువనములను వానివా నికిఁ దగిన భూతకోటిని సృజియించి పనితీరి తీరికగాఁ గూర్చుండి యొక్కనాఁడు దివ్యదృష్టిని మనుష్యలోకముపైఁ గటాక్షవీక్ష ణములను బ్రసరింపఁ జేసి వారు న్యాయమార్గప్రవర్తకులై, ధన భోగాది సంభారముం బోగుచేసికొనక నిరాధారులై యుండుటం జిత్తగించి క్షణకాలము కన్నులు మూసికొని మాయామయమగు సమాధినుండి నరుల నైశ్వర్యవృద్ధికై యీదంభునుత్పాదించెను. ఈదంభుఁడు, దర్భలు, పుస్తకము, మాల, నీరులేనికమండలువు, తనహృదయమువలెనె కుటిలమగు కొమ్ము, దండము, కృష్ణాజిన ము, గడ్డపాఱ, పెద్దముడి గలపవిత్రము చెవినొకటి వ్రేలనొక టియుఁ, బిల్లజుట్టులో దర్భతోఁగట్టిన తెల్లనిపువ్వు, నిక్కవాడిచిన కంఠము, జపించుచున్నట్లు నటించుపెదవులు, యోగముపట్టినట్లు మోడ్పుఁగన్నులు, త్రిప్పుచున్న రుద్రాక్షమాల, మట్టితోనిండిం చిన పాత్రమును గలిగి నేత్రాంచలములఁ గోపము బుకుచుండఁ గనుబొమ్మలు ముడుచుచు మాటలాడకున్నను దనలోని యభి ప్రాయమును వెల్లడిచేయుచుఁ దానపుడున్నది బ్రహ్మసభాభవన మైనను నందుఁగల మానులు తన్నుఁ ముట్టుకొందురేమో యని శంకించుచు బ్రహ్మదేవునియెదుట నిలువంబడి కూర్చుండఁ బీఠము ను వెదకుచుండెను. అతని గొప్పవేషముం గాంచి మోహపడి సప్తమహర్షులుఁ గూడ నమస్కరించి నిలువంబడిరి. వానిం గాంచి తాను లీలార్థము సకలవిధప్రపంచమును బుట్టించినవాఁడైనను విస్మయహర్షములలో మునింగి కొంతసేపు విధాతయుఁ గదలిక

లేకయుండెను. ఆదంభుని దాంభికాకారముం దిలకించి నిజమైన తపశ్శీలాదికములు గలయతం డనియుఁ దాను తక్కువవాఁడ నని యు భ్రమలో మునిఁగి యగస్త్యుఁ డాశ్చర్యపడసాగెను. తనతపం బాతనియెదుట నల్పంబగునని వసిష్ఠుండు సిగ్గుపడెను. కౌత్సుఁడు తనసరళవ్రతమును నిందించుకొనెను. నారదుఁడు తనయదాంభిక వ్రతమునం దనాదరము కనఁబఱచెను. జమదగ్ని మోఁకాళ్ల నడుమఁ దలఁబెట్టుకొనియెను. విశ్వామిత్రుఁడుతొట్రుపడెను. గాలవుఁడు భృగువుఁ దలవాంచికొనిరి. వీరిట్లుండ దంభుఁడు దేవుని పద్మాసనముపై నతిక్రోధదృష్టిని నిగడ్చి సగర్వముగాఁ గొఱతను గ్రుచ్చినట్లు కదలకుండ నిలువంబడఁ బరమేష్ఠి దయతోఁ దన దంతకాంతులధావళ్యమున నిజవాహనంబగు హంసను నిరసించు నవ్వుతోఁ "బుత్రా! రమ్ము నాతొడపైఁ గూరుచుండుము. నియమము వలనను గుణగణ గౌరవమువలనను నీవంనులకుఁ దగిన వాఁడవు." అని నిస్సందేహముగఁ దన యూరువును తడిచేతితోఁ దుడిచి శుద్ధిచేసిన, బ్రహ్మతొడపై నతికష్టముగా దంభుఁడు కూర్చుండి "అయ్యా! నీవు గట్టిగా మాటలాడకుము. ఏమైనఁ జెప్పఁ దలఁచినచోఁ జేతితో బాగుగ నోరుమూసికొని పలుకుము. అట్లయిన నీనోటిగాలి నాకుఁ దగలకుండును. అట్లుచేయకుంటివా నేను మైలపడదును." ఇట్లని నిర్భయముగా నుడువ సరస్వతీనాథుఁడు వాని శౌచమునకు మిగుల నాశ్చర్యపడి చిఱునగవుతో "నిజముగా నీవు దంభుఁడవే" యని చేయి యాడించి "లేలెమ్ముఁ నీవుభూలోకమునకేగి నిఖిలజలనిధివేష్టితమైన భూమండలమంతే

కు దేవతలకైనను దానితత్త్వము తెలియశక్యముగానంత భోగము
ను యథేచ్ఛముగా ననుభవింపు"మని సాదరమునఁ బలుకఁగా
సంసారసాగరమున నున్నవారి మెడకుఁ జట్టురాయిగట్టుటకై నర
లోకమున కాదంభచక్రవర్తి యవతరించెను. పిమ్మటఁ దనకు వా
సయోగ్యమైన స్థానమునకై నగరములుఁ బల్లెలు వనములుఁ బ
ర్వతములుఁ దిరుగుచు గౌడదేశముం జేరి, జయధ్వజములన్ని దిక్కు
లను బాఁతించి యనంతరము బాహ్లికదేశవాసుల మాటలలో
ను, దూర్పునాఁటివారి, దాక్షిణాత్యుల వ్రతనియమములలోను,
గీరరాష్ట్రియుల యధికారములోను గౌడదేశమునం దన్నింటిలో
ను దంభుఁడు ప్రవేశించెను. శ్రాద్ధములు పెట్టించువారు, సిద్ధమూ
ర్తములు దాల్చువారు, ప్రాతఃకాలమున భస్మత్రిపుండ్రము లుం
చుకొనువారు, నీతనికి సాహాయ్యకులు. పిమ్మట నతిశీఘ్రముగాఁ
దనశక్తులను బ్రతిచోటికిని బంపి తానుమాత్రము మూర్తివం
తుఁడై మతాధిపతుల నోళ్ళలోఁ బ్రవేశించెను. తర్వాత గురు
వుల హృదయములందుఁ, బిదప శిష్యుల మనస్సులలోను, వె
నుకఁ దపస్సుచేసికొనువారియందుఁ, గుటిలులగు నియోగుల
యెడఁదలయందు ననంతరమున దీక్షితుల కుక్షియందును జేరె
పదపడి వరుసగ లెక్కలువ్రాయువారు, వైద్యులు, సేవకులు, వ
ర్తకులు, కంసాలులు, నటులు, భటులు, సంగీతముపాడువారు,
పలుకుఁబడికలవారు, చారులుమొదలగువారిలో నివసింపసాగె
ను. చిట్టచివరకుఁ దనయంశములంగొన్నిటిని బక్షులలోను వృక్ష
ములలోను మృగములలోను జొన్పెను. చేపలను బట్టుకొను

టుకైతెపమొనర్చున ట్లొకకాలిపై నీటిలోఁ గొంగ నిలువంబడుట మనమెఱుంగుదుము కావున దానియందు దంభచిహ్నమున్నద నుటకు సంశయములేదు. జడలు (ఊడలు) వల్కలములు (నార లు మొదలగునవి) ధరించి యెండకుఁ జలికి వానకు సహించి చెట్టొందుకునిలుచును. దానికి నీరుకావలయును గావున. అదియు ను దంభునిమహిమయే. ఈరీతిగా నాలోచించితిమా దంభుఁడు సమస్తపదార్థములందు నున్నాఁడు. ఆరహస్యమును గనుఁగొ న్నమానవుని యొద్ద నెవ్వరిమాయలును బనికిరావు. దంభవికా రముగల వంచకులందఱికిఁ జక్రవర్తి యగు వామనదంభుఁడగు శ్రీహరి త్రిలోకములను మూఁడడుగులక్రింద నాక్రమించుకొ న్నది యెవ్వరెఱుఁగని విషయము.

ద్వితీయసర్గము.

లోభుని జక్కఁగా గనిపెట్టవలయును. ఏమన:—లుబ్ధుల వలనఁ బ్రతిచోటను భయముకలుగుచున్నది. లోభాకృష్టునకుఁ గార్యాకార్యములు బాత్తిగాఁ దెలియవు. మాయగల్పించి యొక వస్తువుఁజూపి యింకొక వస్తువు నిచ్చుట, మోసపుచ్చుట మొద లగు విచిత్రములు లోభము వలననే కలుగుచున్నవి. సత్త్వశమ తపసాదులుగలిగి సత్త్వధనులగు శాస్త్రవేత్తల కోడిపోయి లో భుఁడు కుటిలమగు వణిజుల హృదయగర్తమునందు దాఁగికొని యెను. కావుననే యమ్మునపుడు కొనునపుడు దొంగతూనికలు

కూఁచి ధనమార్జించుచున్నారు. ఈపగటిదొంగలు, జనులను మోసపుచ్చి సంతసించుచుందురు. వివిధాన్యాయములుచేసి దిన మంతయు ధనము నార్జించి కోమటి యింటికడ మూఁడుగవ్వ లు దాన మిచ్చుట కతిదుఃఖపడును. పుణ్యకథలు వినుటకుఁ బౌరాణికుని యొద్ది కెంతయో శ్రద్ధగాఁ బోవునుగాని దానధర్మ ములు చేయఁబోవునపు డీతఁడు నల్లత్రాఁచు గఱచినవానివలె మాయమగును. ద్వాదశి, అమావాస్య, సంక్రమణము, సూర్య చంద్రగ్రహణములు వచ్చినపుడు చక్కఁగా స్నానముచేసినను గ వ్వమైన నొక్కని చేతిలోఁబెట్టఁడు. ఏమైన నిచ్చెనేని మరల నెవ్వరు గాని వత్తురని భయంపడి దిక్కుదిక్కులు చూచుచు ముసుఁగు వేసికొని రాజమార్గమును విడిచి సందుఁబడి దొంగవలెబాఱి పోవును. ఈవర్తకమాని యంగడిలోఁ గూర్చుండి యున్నపుడు యాచకులు పిలిచినం బలుకఁడు, చేతిలో సొమ్ముపెట్టుకొని కొన వచ్చినవానిం జూచి లేచి నమస్కరించి కుశల మడిగి కూర్చుం డుటకుఁ బీఁటవైచి వానితో ధర్మకథలు చెప్పును. సొమ్మప్పుపడి యున్న యొక్క సంసారి వచ్చి యీవలసినదాని నాకోమటి కిచ్చి "యేనుజనుచున్నవాఁడను. నీకప్పుతీఱినది తేపు మరల, విష్టిది నము వచ్చినది, ఏమిచేసెదవో" యనఁ గొంచెము ముఖవికాస మగపఱచి యాసెట్టి మిథ్యాదుఃఖము నటించుచుఁ గార్యాంతర మున దృష్టిపఱపి యెవ్వరితోనో పనియున్నట్లు వెనుకముందు లు చూచుచు "నభ్యంతరమేమి, యీయంగడి తమదే, కాని యరువు పెట్టినచోఁ గష్టము, కాలము తాఱుమాఱుగానున్నది.

మీచిత్తము ! మీదాసుఁడను. తమరుఁగూడ నెఱుఁగుదురు భ
ద్రాకరణమువచ్చుచున్నది. కావున నప్పటి కప్పులన్నియుఁ బోఁగు
చేసికొనవలెను. నిన్నఁటినాఁడుస్నేహితుఁ డప్పుతీసికొన్నను భ
ద్రాకరణము వచ్చిననాఁటి కేకీతినో బతిమాలి సొమ్ము నడిగిపు
చ్చుకొని యింటికిఁదెచ్చి యాయొక్కనాఁడు నుంచుకొని మర
లఁ బంపివేయుచుందును. వర్తకసరణియిది" ఇట్లని రహస్యము
గా సత్యకాలపువారియొద్దనసంబద్ధపుమాటలను బలికి ధనమును
జల్లగా నాపాపి క్రయవిక్రయ సమయములందు గడించి నిధు
లు నుపనిధులంగూర్చి కుబేరుని నవ్వుచుండును. లుబ్ధులైనవణిజు
లారీతిగాఁబోఁగుచేసినధనరాసులు భోగాదిసద్వినియోగమున కు
పకరింపక బాలవిధవలస్తనములవలె దుఃఖభాజనములై యెం
దుకు నుపయోగింపక నశించును. సంసారు లనుప్రాఁతయిండ్లను
గుల్లచేయు పందికొక్కులవంటి వర్తకులు తాము తినక యొ
కరికిఁ బెట్టక గడించిన ధనమును రక్షించుకొనుటయందే గుండె
దిగులుతో దినములు నెట్టుచుందురు.

అకటావికటముగా నొడలునిండ గుడ్డలతోఁ జుట్టఁబెట్టు
కొని స్ఫటాటోపముగా ముళ్లకంచిలోఁ దిరుగు పానువలెఁగుటి
లస్వభావము గల పురపతి యను నొక ధనవంతుఁ డగుకోమ
టియుండెను. అతనియొద్ద నొకసంసారి తనయింట నున్నధనమం
తయు దాఁచఁబెట్టి దేశాంతరముపోయి దైవవశమున నష్టములను
బొంది స్వజనముం బోఁగొట్టుకొని దరిద్రుఁడై తనగ్రామమునకుఁ
దిరిగివచ్చి యొకపురుషుం జూచి "అయ్యా ! మున్నికడఁ జిన్న

యంగడి పెట్టుకొను పురపతి సెట్టి కనఁబడఁడేమి యెక్కడి కేగినాఁ” డని యడిగెను. “ఇపు డతఁ డధికైశ్వర్యముతోఁ దులదూఁగుచున్నాఁడు. మునుపటివలె లేఁడు; బంగారు,వస్త్రములు, కస్తురి, చందనము, కర్పూరము, మిరియములు, పోఁకలు, నేలకులు మున్నగు పదార్థములు నమితముగఁ బెట్టుకొని మహాఽర్ఘకాలములోఁ గోట్లకొలఁది ధనముల గణించుచు నాయెదుటఁ గనఁబడు కృతిచిత్రంబులగు భిత్తులు గల మేరుపర్వతమువంటి విశాలభవమున నున్నాఁ” డని యాపురుషుఁ డుత్తరము చెప్పిపోయెను. ఆమాటలను విని యాదరిద్రుఁడు మిగులవిస్మయముచేఁ దలయాడించి యావర్తకుని మేడకుం జని గృహద్వారముకడఁ గదలకుండ స్తంభమువలెఁ జింపిరి గుడ్డలతోఁ జాలసేపు నిలువంబడెను. ఆనిలిచినవానిని సౌధముమీఁది గవాక్షములద్వారా శ్రేష్ఠిగారు చూచి గుర్తించి యూపిరి తిరుగక చేష్ట లుడిగి వజ్రాయుధము నెత్తిమీఁదఁ బడినట్లుండి యించుక తాళి మెల్లఁగ నెవ్వరును బరులు లేని సమయముం జూచికొని క్రిందికి దిగి వచ్చెను. వెనుక నేను దాఁచఁబెట్టిన నాసొమ్మిప్పింపుమని యాదరిద్రుఁడు తనపేరు చెప్పి వేఁడుకొనియెను. ఆపలుకులు విని కోమటి, కనుబొమ్మలు ముడివైచుచు, దిక్కులు చూచుచుఁ, జేతులాడించుచు, వంచకవచనము లాడుచు “వృత్తిక్షీణుఁడగు నీపాపాత్ముఁ డెక్కడనుండి వచ్చినాఁడో! ఓయీ! నీ వెవ్వరు, నీ వెవ్వరికెప్పుడేమియిచ్చినావో! నీముఖమైనఁ జూచినట్లు నాకు స్మరణకు రాలేదు. మాటలతోఁ బ్రయోజనములేదు. అక్కటా!

గ్రహచారము! కలికాలమహిమ! వీఁడెట్టివాఁడో చూడుఁడు! నాయొద్దనుండి ధనముం గొనఁదలంచుచున్నాఁడు. వీనిసంగతికని పెట్టినారా! మేము హరదత్తునివంశ్యులము, మావంశమువారు దాపుఁడుధనమును బుచ్చుకొనుటయే లేదు. అట్టివారిమీఁదికి దాఁచఁబెట్టినది హరించినారను మహాదోషముగూడఁ దగులుచున్నదా! నీ వేనాఁడిచ్చినావు? ఆతిథి జ్ఞాపకముండెనేని నాఁటి మాలెక్కలపుస్తకములో నాయవ్యయములను నీవే చదువుకొమ్ము. నేను ముసలివాఁడను, గాఁబట్టి, పుత్రునిపై సంసారభారమును బెట్టి పద్దులమాత్రమే వ్రాయుచుందు” నని నిరాకరింపఁ గోమటి కొడుకుదగ్గఱకుఁ బోయి తనసంగతి చెప్పుకొనెను. మాతండ్రియేఁ గాని యే నెఱుంగనని పుత్రుఁడును, బుత్రుఁడే గాని యే నెఱుంగనని తండ్రియు రాకపోకలచే నాదరిద్రుని బంతివలె నాడించిరి. ఏమియునాధారము కానఁబడక దుఃఖించుచు నాతఁడు రాజుగారియొద్ద మనవిచేసికొనియెను. సెట్టిని బిలిచి ప్రభు వెంతయడిగినను జెప్పక కోపపడినను సహించెను, బాధపెట్టిన నోర్చుకొనెను, పెక్కులగు యాతనలం బెట్టినను ధైర్యము విడువలేదు, ప్రాణమువిడుచుటకైన సిద్ధపడెనుగాని రూకలో నొక్కభాగమైన నిచ్చుట కొడంబడకుండుటయే గాక నాచేతికిఁ గించిత్తయినను దాఁచుమని యీతఁడీయనే లేదనియెను. ఈరీతిగా స్వభావలుబ్ధులు, ధన మనుసముద్రపుపేరుం ద్రాగు నధికతృష్ణగలవారును దృణప్రాయముగ శరీరమునైన విడిచెదరు గాని విత్తములేశమైనను విడువరు.

పూర్వకాలమున ధనాధిపతి యగుకుబేరుని యొద్దకి బాల్యస్నేహితుఁ డగు శుక్రుఁడు వచ్చి "దేవదానవులమైశ్వరములనన్నింటిని మించిన నీయైశ్వర్యము విరోధులకు దుఃఖమును మిత్రుల కుత్సాహమును గలిగించుచున్నది. విత్తనాయకుండగు నీయట్టిచెలికాఁడు నాకుండియును నేను గుటుంబభారమును మోయలేని దరిద్రుఁడనై యుంటిని. సుఖదుఃఖములు రెంటియందును జనికివచ్చువానినే స్నేహితుఁ డందురు. యశస్సంపాదనపై నాదరము గలవారు నర్థులఁ బోషించువారు సద్వంశజులు నగుమహాత్ములసంపద నేస్తుల కుపయోగింపఁబడ వలయును. బహుపుణ్యపరిపాకమున లభించి భద్రముగా రక్షింపఁబడుచుండు ధనమును జెలియు సంకదయప్పుడు విపత్తునందుఁ గూడ నాధారము." అని నమస్కరించుచు నెవ్వరు లేనిసమయమునఁ జెప్పుకొనఁగాఁ గుబేరుఁడు, స్నేహలోభములు రెండును బెనఁగొని తన్నరికట్ట "బాలమిత్రము నిన్నెఱుంగుదును నీకును నాకు మిగుల స్నేహంబు గలదు. కాని ప్రాణములైన విడిచెదం గాని ధనలేశమైనను విడువ సమర్థుఁడనుగాను. స్నేహితులు, బంధుగులు, మిత్రములును, భార్యలుఁ, బుత్రులుఁ గార్యవశమునను వలసినప్పుడును జాలమంది దొరకెదరు, లోకమునందు ధన మట్లు దొరకునా! అర్థులకు దానము చేయుట యతిసాహసము, నతిదుష్కరము, మఱియు నత్యాశ్చర్యమును. జీవనము లైన నిచ్చుం గాని ధన మించుకంతయైన ధనికుఁ డీఁజాలఁడు." అని యాశాభంగకరము లగువాక్యములు పలికిన శుక్రుఁడు

తలవాంచి కుందుచు నింటికిం జని మంత్రులతోడ నాలోచించి
కుబేరుని ధన మంతయు మాయచే నపహరింపవలె నని యాతని
హృదయముం జొచ్చెను. శుక్రుఁడు ప్రవేశించుటచే విత్తపతి
శుక్రునిచే నియమింపఁబడిన బ్రాహ్మణులకుఁ గలధన మంతయు
నత్యద్భుతత్యాగముం గావించెను. ఇట్లు సకలధనము హరించి
శుక్రుఁడు చన జరిగినసంగతి యంతయు ధననాథుఁడు గ్రహించి
శోకించుచు మొగముపైఁ జేతులునైచుకొని శంఖాదు లగు
నిధులతోఁ గూడ విచారించి వేఁడి నిట్టూర్పు విడిచి "సుహృ
దుఁడు, మాయావి, యతిలుబ్ధుఁడు, ధూర్తుఁడు, రాక్షససహా
యుఁడు నగు నాకట్టాతయుం దెలిపిన శుక్రునిచే మోసపోయి
తిని. ఇప్పుడు వానిచే నిర్ధనుండనై గడ్డిపరక కంటెను దేలిక
వాఁడ నైతిని. ఎవ్వరితో నాదుఃఖముం జెప్పుకొందును. ఎక్కడి
కిఁ బోదును, ఏమిచేయుదును. ధనరహితుని జనులు విడిచి
పెట్టెదరు. జనరహితునికిఁ బరాభవము కలుగును. పరిభవింపఁ
బడినవానికి దుఃఖభారము మెండగును. మనుజునికిఁ బ్రేమా
స్పద మయిన ధనము పోయినచోఁ బ్రాణములుకూడఁ బోయి
నట్లే. విద్వాంసుఁడు, సుభగుఁడు, మానవంతుఁడు, విశ్రుత
కర్ముఁడుఁ, గులోన్నతుఁడు, శూరుఁడును విత్తవంతుఁ డేయగును.
విత్తహీనుఁడు గుణవంతుఁడైన గుణరహితునట్లు లగును. అని
మిగుల వగచి శంకరుని శరణుచొచ్చెను. పూర్వస్నేహితుఁడు
విశ్వశరణ్యుఁడు నగు నామహేశ్వరుఁడు శుక్రుఁడొనర్చిన సకల
మును గుబేరునివలన విని యాతనికై దూత నంపి పిలిపించెను.

శీఘ్రముగా దూతితోఁగూడ వచ్చి యంజలి బంధించుకొని నిలిచిన ధనప్రభావిశేషుఁడగు శుక్రుని బరాకి చూచి "ఈ నీస్నేహితుఁడు కృతజ్ఞుఁడవగు నీచేత వంచింపఁబడినవాఁడు. కృతఘ్నుఁడుకూడ మిత్రద్రోహ కార్యమున వర్తింపఁడు. అట్టిచోఁ బ్రాణస్నేహితుఁడు ననురాగముగలవాఁడునగునీతనిపట్టున నీవొనర్చిన వంచనతగనిది. సజ్జనునకు నీవాచరించిన యీపని నీకు శాస్త్రసమ్మతమా, వ్రతయోగ్యమా, వంశానుగుణాచారమా! ఇట్టి గుణములు నీ కభ్యాసమేనా! లేక గురుజను లుపదేశించినారా! నీనైజగుణమా! నీబుద్ధివైభవమా! యెట్లు నేర్చికొంటివి. ధన మెవ్వరికిఁ బ్రియముకాదు! ఎవ్వరికి ధనమువలన సంతసముపుట్టదు! అయినను యశోధనాభిలాషులు మాత్రము దుష్కార్యములచే ధనమును గ్రహింపరు. అమలము విమలము నగు భృగుకులమును లోభగుణముచే మలినము గావింపకుము. యశోరాజహంసకు లోభమేఘమును శత్రువుగా నెఱుఁగుము. అనంతమగు కీర్తిని విడిచి యనిలాకులతృణలవోపమాన మగు ధనము నెవ్వఁడు గ్రహియించునో యాతనికంటె ధూర్తునిం గానము. సాధువృత్తిని విడిచి కుటిలబుద్ధిచే నేవరుం డాను వంచించునో వానిచేతనే తనపూర్వసుకృతము హరింపఁబడును. దూషితయశుల సహజకోమల మగులక్ష్మి యపవాదతరుజనిత మగు గాటువాసనచే మూర్ఛపోవును. సత్పురుషుల విశదమగు కీర్తిపటికంపుటద్దంబులు పరిభవదుఃఖితజననిశ్వాసముచేఁ గళంకితములు కాఁగలవు. అతిమలినము ననముంజసముగా నీవు సంభ

వించిన దుర్యశమును బరులవిత్తము నిచ్చివేసి పోఁగొట్టుకొనుము. విమలయశమునకుఁ బట్టుకొన్న యపవాదధూళిని నీస్వహస్తములతోఁ దుడిచి వేయుము. నామాటలు విని పరులధనమును బరుల కిచ్చివేయుము." అని యెంత చెప్పినను పరధననిబద్ధతృష్ణచేఁ జేతులు జోడించుకొని శుక్రుఁడు త్రిభువనగురునితో "భగవంతుఁడా! యమరేంద్రకిరీటకోటిపై విహరించు నేలినవారి శాసనమును సత్త్వహీనుఁడు దుర్గతిం బొందఁ గోరువాఁడుఁ గాఁ డేని నెవ్వఁ డుల్లంఘించును. ఏదరిద్రునిగృహంబున భృత్యులు, భార్య, సుతులు దుఃఖించుచుందురో వానికిఁదక్కఁ గార్యాకార్యవిచార ముడిగి మఱియెవ్వనికిఁ బరధనము హరింప బుద్ధి వొడమును! ఈకుబేరుఁడు బాలమిత్ర మని యాపద కక్కఱకువచ్చు నని దినదినము సంతసించుచుంటిని. నాహృదయమున నాశయును మిక్కిలిగా నుండెను. ఒక్కనాఁ డేను సిగ్గువిడిచి యాచించినను విగతలజ్జుఁ డగు నీతఁడు లేదు లేదను కత్తికోఁతలచే నాయాశను దెగఁ గొట్టివైచెను. ఆశాభంగము గావించుట యనఁగాఁ గత్తి లేకుండ నఱకుట, నిప్పు లేకుండఁ గాల్చుట, విషముపెట్టకుండఁ జంపుట వంటిది. కావున నాకీ కుబేరుఁడు శత్రువు. శత్రుని వంచించుట సుకృతసమానము. దరిద్రుఁడు మిషచే ధనము సంపాదించినను నపవాదం బొందఁడు. మీరు కలవాస్తవముం దెలిపినను గొంచెమైన ధనమునువిడువఁజాలను. విత్తము ప్రాణముకంటెను శ్రేష్ఠము. విత్తత్యాగమునఁ బ్రాణత్యాగము జరగును." అని మఱియు మఱియుఁ బ్రార్థించినను

దనమాటవినలే దను క్రోధముచే మహాదేవుఁడు శుక్రుని మ్రింగివై
చెను. ప్రళయాగ్నిభీకర మగునీశ్వరజఠరానలమునం బడి యొ
డలు కాలుచుండఁ బెద్దబొబ్బలువెట్టు నాభార్గవునితో నుమార
మణుఁడు ధన మిచ్చివేయు మని నొక్కినొక్కి చెప్పెను. నాశన
ముం బొందినఁ బొందుదుం గాని ధనమును విడువఁ జాల నని
శుక్రాచార్యులు నిరాకరించెను. పిమ్మట ధారణావిశేషంబున
గంగాధరుండు జఠరానలంబుఁ బ్రజ్వలింపఁ జేసి బాధించి యా
దుర్గ్రహాదగ్ధ మగుపరులవిత్తము నిచ్చివేయుము, నాయుదర
మహోదధిం గల బడబాగ్నిం బడి నశింపకు మని యెంత చెప్పి
నను నతిశయతాపముచే శరీరము దగ్ధమయిన నగుంగాక యేను
ధన మించుకంతయైన విడువ నని శుక్రుఁడు చెప్పి జ్వలనజ్వాల
లంతకంత కెక్కువ యగుటచేఁ దాళఁజాలక స్వల్పాయుశ్శేషుఁ
డై దేవీస్తవము గావించెను. ఆస్తోత్రమునకు మెచ్చినగౌరినాథు
నికరుణవడసి యుద్ధరింప నారుద్రుని శుక్లద్వారముననతఁడు వెలు
పటికి వచ్చెను.

ఇట్లు స్వభావము చేతనే లుబ్ధులగుజనులు తీవ్రము
లగుబాధలనైన సహింతురు, గాని, యధములవలె సహజకౌటి
ల్యమును విడిచి విత్తమును గొంచెమైనను విడువఁజాలరు. కా
వున లోభమువలనఁ గుటిలస్వభావముగలిగిన కపటకల పొడమి
లోభివారిమనస్సుల నివసించుచున్నది. వారు లోకమును వంచిం
చుచున్నారు. లోభగుణము లేనివారు వంచింపలేరు.

తృతీయసర్గము.

కామము సౌందర్యాతిశయము కలదగుటచే నత్యంతము మోహమును బుట్టించుచు మాధుర్యము కలిగిన విషమువలెనే విషమముగా నతిశీఘ్రమునఁ బ్రాణములను హరియించుచున్నది. సూచితదానులుఁ బరిమలలీనాలివలయహుంకారులు నగు కామకలితగజేంద్రు లబలలచే నతిశీఘ్రముగా బంధింపఁబడుచున్నారు. స్త్రీలపాదాఘాతంబు లనునంకుశములపోటులకును బంధనములకును, విషయముషితంబును స్మరవంచితంబు నగు కామగజేంద్రము సహించును. స్మరవంచితుఁడు సహింపలేని దేది! విషయవివశుఁ డగుమనుష్యుఁడు దీర్ఘవ్యసననిరుద్ధుఁడు, భ్రూభంగజ్ఞుఁడు నై స్త్రీలకు వశంగతుఁడై వారిచేతఁ గేళీమయూరము వలె నాట్యముచేయింపఁబడును. రక్తాకర్షణసక్త లగు మాయావినులు మోహాంధకారరాత్రులయందు ముగ్ధులహృదయములను బిశాచికావితతివలె హరించుచున్నారు. అనురాగవంతులకు వలలవంటివారు, మనోగజమును బంధించు గొలుసు లట్టివారు, వ్యసననవపుష్పగుచ్ఛములఁ బోలినవారు నగు మానినులకు వశుఁ డైనవానికి ముక్తిలేదు. సంసారచిత్రమాయలు, శంబరాసురుని మాయలు విచిత్రియను రక్కసి మాయలు నెఱిఁగిన జితాత్ముఁడు కూడ యువతీజనులమాయల నెఱుంగఁ జాలఁడు. కుసుమసుకుమారదేహలు, వజ్రకఠినహృదయలు, విచిత్రచరిత్రలు నగు నంగనలకు నిజముగ నెవ్వరిమీఁదను బ్రేమ యుండదు. అనురక్తులపై విరక్తి, విరక్తులపై ననురాగము, నమ్రుల

యందుఁ దృణీకారభావముం గలిగి, వంచనావచనప్రియ లగు వాఁడువారికి సద్భావముండు ననుట సంశయమే. బహుజనదృష్ట, విలాసకుటిలాంగి, ధైర్యధ్వంసపతాకయు నై కలికి యెవ్వనియింటనుండునో యాతని కది యధిపురాలుగాని ఇల్లాలెన్నఁటికిని గాదు. మన్మథవికారములచే జయింపఁబడి, నష్టచేష్టుఁడై మూఁగవానివలె నింటనున్న మగవానికి మగువ నోటమన్నుగొట్టుట నిశ్చయము. అపరిస్ఫుటాక్షరములు గలుగునట్లు కామకలచే వాక్యములను బంధించి స్వభావముచే నేమియు నెఱుఁగని మగ్ధవలెనే ప్రౌఢాంగన పెనిమిటిని దనకుఁ దిలకముక్రిందఁ జంద్రునిఁ దెమ్మని దొంగయాచనఁ జేయును. ఇచ్చవచ్చినట్లనవరతముఁ దిరుగుటలో నొద్దు దేఱిన కామినిపాదములను విలాసవిజితుఁ డగుమగవాఁ డొక్కసారి తాను దీర్ఘదర్శనమునకుఁ గొనిపోయి నొచ్చెనేమో యని స్వయముగాఁ బట్టి యొత్తును. కనుసంజ్ఞలచే నొక్కరీతి, మాటల వేఱొక్కభంగి, జేష్టలలో నింకొక్కకైవడి, సురతములం దొక్కకరణిని నటించు స్త్రీలు సహజముగ వేసగత్తెలవంటివారు. నిజపతిచపలకురంగి, పరతరుభృంగి, స్వభావమాతంగి, మిథ్యావిభ్రమభృంగి, కుటిలభుజంగియు నగుస్త్రీ యెవ్వనికి సొంతము? పలువెఱుంగుల బహువిధయావనులతోఁ గూడి యనవరతము నుండుఁగాన వేశ్యజన్మ ముత్తమ మైనదని నారి నిట్టూర్పుచు నిర్జనస్థలమున నిచ్చలుఁ జింతించుచుండును. చపలయగుమగువ హర్మ్యంబుపైఁ గూర్చుండి దారింబోవువారిఁ గాంచుచు గీతములు పాడుచుఁ జరుపు లెత్తుచు నకారణముగ

స్ఫటికాక్షమాలవంటి నవ్వులను నవ్వుచుండు. నాపతి పరుస్త్రా యుఁడు, పలుకను, గావింపను, జేతఁగానివాఁ డని స్వజనము లో నుడువుచుఁ బురుషవ్యాపార మంగనయే చేయును. జీవన్మృతుఁ డగుభర్తగలకామిని తానే తనయింటికి వచ్చిన వారి కెదురుగాఁ జనును. వ్యవహారవిషయములలో స్వయముగ రాకపో కల నొనర్చును, గట్టిగా మాటలాడును.

ఈర్ష్యగలది, వృద్ధునిభార్య, సేవకపత్ని, నియోగివనిత, నటునిపడఁతి, కారుకర్మచేయు వాతనిగృహిణి, లుబ్ధురాలు, సార్థవాహునిగరిత, గోష్ఠివిహారణస్వభావురాలు, స్వభావముచేఁ దరుణులయందు వాత్సల్యముగలయది, పరగుణగణనముచేయునది, తనభర్తదోషము లెంచునది, యల్పధనముగలయామె, భోగాసక్త, రూపవతి, వికారరూపముగలయాతని మగువ, ముగ్ధుని పెండ్లము, సకలకలలు నేర్చినది, నీచస్నేహముగలది, ద్యూత మధుపానములం దాదరముగలది, పెద్దకథలు చెప్పునది, పాటలుపాడునేర్పు గలది, పుంశ్చలీసహవాసము గలది, శూరవీరప్రసంగములం దాసక్తిగలయామె, యింటఁ బనులుచేయునది, పలు వేసములు వేయునట్టిది, సిగ్గులేనిది, యసత్యాలాప, మాటకు మాట బదులు చెప్పునది, ప్రీతిపేశలాలాప, కుశలవార్తానిపుణ, విజనస్థలక్రీడాసక్తయై ప్రకాశమున సావిత్రివలె నటించునది, యాగములకుఁ దీర్థములకు దేవాలయములకు గణకులగృహములకు వైద్యులయిండ్లకుఁ దిరుగునది, భోజనపానాదుల కధికవ్యయము చేయునది, యుత్సవములు గావించునది, స్వతంత్రురాలు,

భిక్షుకులు తాపసులు వీరింగన్న భక్తి చూపునది, స్వజనులందు
విరక్తిగలది, దర్శనదీక్ష గలయది, పతియం దనురాగము లేనిది,
సమాధివహించునది మున్నగువారు నష్టచారిత్రలుగా నుందు
రని గ్రహింపవలయును. సతతానురక్తదోషలు మోహితజనతా
బహుగ్రహాలు నగు సంధ్యలు స్త్రీలు పిశాచికలును రక్తచ్ఛా
యాహారిణులు గదా ? స్త్రీలవలలో నెవ్వఁడు పడునో యాతఁ
డదాంతుఁడు, బుద్ధిలేనివాఁడు. నీచకార్యమునకై కష్టించుచు
న్నను దనకుఁ బ్రీతి యున్నకతనఁ బడుచున్న యిక్కట్టులను బా
టింపఁడు. అట్టివానిపై నందఱు నధికారులే. శృంగారశౌర్యకత్థ
నము నసమంజసదానవర్ణనము నను నివియే స్త్రీలను వశపఱ
చుకొనవలె నన్న మంత్రతంత్రరహితసాధనములు. సహస్రమా
యలు గలవారు కలికాలమను చీఁకటిం దిరుగు రక్కెసలు నగు
మానినుల పాపచారిత్రమును విన్నచో నెవ్వరికి దేహములఁ గం
పముజనింపదు !

పూర్వకాలమున ధనపతిం దిరస్కరించు విభవముగలిగి
సముద్రునివలె రత్నాకరుండై ధనదత్తుం డను విశ్రుతఖ్యాతిని
బడసిన వణిగ్వరుండు గలఁడు. ఆతనికి మనోజైశ్వర్యమూర్తివంటి
ది, సులలితాంగి, నయనవిలాసముచేతనే దిక్కులన్నింటిని జయిం
చినదియు నగువసుమతి యనుకన్య కలదు. అపుత్రకుఁ డగుటఁ
బుత్రస్థానమున నిలిపిన యాప్రియపుత్రిని ధనదత్తుఁడు వైభవ
మునఁ గులమున నభివృద్ధినిఁ దనతోఁ దుల్యుఁ డగు సముద్ర
దత్తుఁ డనువణిజున కిచ్చెను. అత్తవారియింటనే సముద్రదత్తుఁడు

వసుమతింగూడి యుండి యొక్కపుడు ద్వీపాంతరవ్యాపారమున కై చనియెను. భర్త యింటలేనికారణమునఁ జెలులతో నాసెట్టిపట్టి కేళీవనముల సౌధతలముల విహరించుచు మార్గమున నేఁగునొక్క మన్మథాకారుం గాంచెను. ఆతనినిం జూడఁగనే యామె ధైర్య మెక్కడికో కుమతిచేఁ గోపగింపఁజేయఁబడినది వలెనే పోయెను. దానిచే విచారశూన్య యై స్వరవికారమును గప్పిపుచ్చుకొన శక్తురాలు కాకపోయెను. 'ఓచపలురాల! శీలమును రక్షించుకొమ్ము, కులకూలమును నదివలెఁ బడఁద్రోయకు,' మని చెప్పుదానివలె గంటలయొడ్డాణము మొఱయఁ, జెలిని బిలిచి రహస్యముగ నాతరుణుని వృత్తాంతముం దెలిసికొని తనభవనమునకుఁ బిలిపించుకొనియె. కామినుల చపలచిత్తము నెవ్వరు నిర్బంధింపఁగలరు? కామవికాసములగుసురతవిలాసములచే సహజప్రేమనివాసములగు నర్మపరిహాసములతో నాస్వైరిణి వానిం గలసి యానందించెను. పిమ్మట సముద్రదత్తుఁడు భార్యావలోకనోత్సుకుండై త్వరితముగ వ్యవహారములు చక్కఁబెట్టుకొని మహారంభుఁడై మామగారి యింటికి వచ్చెను. మహోత్సవలీలావ్యగ్రజనులతోడను సంపన్నిచయముతోడనుబగలంతయుఁగడపి రాత్రి దయితాయుతుఁడై విరచితశయనము, బద్ధవితానము, జృంభితసౌరభధూపంబు నై మనోరంజకమణిదీపములతో సురగృహరూపమున నున్న శయనమందిరముం జేరి మధుమదవిలులితలోచనకమల యగు భార్యను నవసలిని సత్వరగజం బట్లాలింగనం బొనర్చెను. ఆసుందరి హృదయనివాసి యగు పరపు

రుషుని ధ్యానించుచు యోగినివలెఁ గన్నులు మూసికొని చిర కాల మాతని యొద్దనుండి సంకుచితాంగి యై నిట్టూర్పువిడు చుచు నెందులకు నోదవక పోయెను. ఆముగ్ధుఁడు ప్రణయకు పితురా లయిన దని భావించి చాటువాక్యములతోఁ బాదము లపైఁబడి యాచించెను. పరపురుషానురాగిణులుఁ దమయందు విముఖులుఁ బ్రణయకాములు నగు తమభార్యలను మూఢులై పురుషపశువులు రంజింప మొదలు వెట్టుదురు. ఈకామి స్వతం త్ర కాముఁడైనను బరహితకామము కడ నేమి చేయఁగలఁడు. ఘనశతరక్త యగు సంధ్యయందు సహజరాగి యగుసూర్యుఁ డే మి చేయుచున్నాఁడు.

ఉపవనకుంజములో గూఢముగా నొక్కచో నువపతిం దాఁచి తనపతిని విషమున్టులం గని మూర్ఛనభినయించెను. ప్రణ యాంతమున నిద్రాముద్రిత నయనుండై సముద్రదత్తుఁడు నిదు రింప వసుమతి లేచి యలంకరించుకొని మెల్లఁగఁ బూఁదోఁట పొదలోనికిఁ బోనుండెను. ఇంతలో దొంగ యొక్కండు మధుమ త్తజనంబగు నాగృహముఁ జొచ్చి గమనోత్సుక యగునాకులా కులాఁడి యాభరణములపైఁ గన్నువైచెను. అపుడు చంద్రుఁడు తూర్పుదిక్కునఁ బొడిచి నిమీలితతారాలింగనమునుం గావించి కమలములు సంకోచపడఁ గలువలు వికసిల్ల రాత్రియనుమగువ కపటహాసమునంటి తనతుహినకిరణజాలముం బ్రసరింపఁ జేసెను. రవిపరితాపశ్రాంతయగు నాకసముం గాంచి కుముదకులము నవ్వుచున్నటు లందలి తుమ్మెదలు హుంకారము చేయఁదొడఁ

గెను. నిశాకాంత చంద్రకరములచేఁ దన తిమిరకంచుక మపహ
రింపఁబడ లజ్జాన్వితయైనదియుం బోలెఁ గుముదామోదాకులం
బగు నలివలయపటముం గప్పుకొనియెను. ఆయర్ధరాత్రమున
వెన్నెలలో నందఱు నిదిరించుచుండఁ జీఁకటిలోవలెనే నిశ్శంక
ముగా నెలదోఁటకు వసుమతి చనియెను. వివశయు విషయ
ప్లోషితయు నగు నాకామిని పొదరిల్లు తూఱుచుండఁ జోరుఁడు
ను రహస్యముగ భూషణలోభమున వెంట నంటి యుండెను.
అందు విభూషితంబై యుజ్జ్వలాంశుధారియై కుసుమంబులు దా
ల్చి యద్భుతముగఁ బక్షులచే శంకింపఁబడుచున్న ప్రియుని
దేహముం గాంచెను. ఇంతకుముందె యాతఁడు ప్రియురాలు జా
గుచేయుటచే వియోగవహ్నిం గ్రాఁగువాఁడు దిగ్వ్యాపినియగు
కౌముదిచేఁ దగులఁబెట్టఁబడిన హృదయముతోఁ జాలకాలము
సంకేతస్థానమున నిలిచి యిఁక రాదను నిరాశతోఁ జెట్టుకొమ్మ
ల వ్రేలాడు లతాపతానంబున నురివోసికొని ప్రాణములు పోఁ
గొట్టుకొనియెను. ఆ ప్రియకళేబరముం గాంచి గాఢముగా విల
పించుచుఁ దుమ్మెదలు రొదచేయుచున్న పుష్పగుచ్ఛము చెట్టు
నుండియల్లె నేలం బడి పెద్దతడవు సమ్మోహమీలితాక్షియై
భూమిం గౌఁగిలించుకొని లఘుస్వరముతో 'హా! నయనానం
ద! ఎక్కడనుంటివి! నీవిశదేందుసుందరం బగు వదనం బేదీ!
మందపుణ్యురాలను నిక్కడ నేమిచూచుచుంటిని! ఇంక నెక్కడి
కాంతుఁడు!' అని కరుణముగ నేడ్చి యురిత్రాళ్లు విడిపించి యా
శవముం దొడపై నిడుకొని ముద్దుగొని జీవమును బోయుదాని

వలె నోట నోరుపెట్టి యనురాగరూపమువంటి తాంబూలరాగ
ము బ్రకటించెను. అప్పుడు బేతాళుఁ డొకఁ డాకామిని కుసు
మోత్తరమృగమదధూపాదిసౌరభముచే నాహ్వానితుఁడై యాశవ
మునం దావేశించి దాని ముక్కుఁ గొఱికి వైచెను. చాపలోచితం
బగు దుర్నయమునకు ఫలము నగుముక్కిఁడితనముం గొని యా
మె నిజగృహంబునకేఁగి హాహాకారముం గావించెను. అందఱు
ను లేచి యేమియని యడుగ సముద్రదత్తుఁడు తననాసికాచ్ఛేద
ముం బొనర్చె నని యాక్రందించెను. అత్తమామలు మొదలగు
బంధువర్గ మల్లుని గోపించి యడిగిన నేమియును మాఱువలుకక
మిన్నకుండెను. ఉదయమున బంధుగు లెల్లరు రాజునొద్ద విన్న
వించి రాజక్రోధమున కాతనిం బాలుపఱచి ధనాదిదండముం గా
వింపించిరి.

ఇది యంతయుఁ దనదొంగతనము మానుకొని విస్మయ
ముగాఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూచుచున్న చోరుఁడు రాజసమీప
మునకు వచ్చి సత్కరింపఁబడి పూఁదోఁటలోని శవమును దాని
నోటనున్న ముక్కుతునుకను జూపి నిష్కారణము, సుహృదుచిత
ము నగుశుద్ధిని సముద్రదత్తునకుఁ గావించెను.

ఇట్టి కుటిలతరలుఁ, గ్రూరాచారలు, సిగ్గులేనివారుఁ,
జపలలు నగుస్త్రీల నెవ్వఁడు తెలిసికొనఁగలఁడు. మతిమంతుఁ
డుఁ గూడఁ జెలులచే వంచింపఁబడుట నిస్సంశయము.

చతుర్థసర్గము.

అంతనను వేశ్యాకాంతలు మిగులఁ గుటిలురాండ్రు. కుటిలానురాగముచే జనులను హరించుచున్నారు. అట్టివారి కపటచరితమునఁ గుబేరుఁడు కూడ సన్యాసి యగును. బహుల తరంగాభిరామములు నిమ్నగామినులు నయి సముద్రమున నదు లవలె వేశ్యల హృదయములందును నలువదినాలుగు కళలు గలవు. అవి యెవ్వియన:—

వేషకల, నృత్యకల, గీతకల, వక్రవీక్షణకల, కామపరిజ్ఞానకల, గ్రహణకల, మిత్రవంచనకల, పానకల, కేళికల, సురతకల, ఆలింగనకల, అంతరంగజ్ఞానకల, చుంబనకల, పరకల, నిర్లజ్జాకల, వేగకల, సంభ్రమకల, ఈర్ష్యాకల, కలహాకల, రుదితకల, మానసంక్షయకల, స్వేదకల, భ్రమకల, కంపకల, ఏకాంతకల, ప్రసాధనకల, నేత్రనిమీలినకల, నిస్సహనిస్పందకల, మృతోపమకల, విరహాసహాకల, రాగకల, కోపప్రతిషేధనిశ్చయకల, నిజజననీకలహాకల, సద్గృహగమనకల, ఉత్సవేక్షణకల, హరణకల, జాతికల, కేళికల, చౌరకల, పార్థివకల, గౌరవశైథిల్యకల, నిష్కారణదోషభాషణకల, మూల్యకల, అభ్యంగకల, నిద్రాక్షికల, రజస్వలాంబరకల, రూక్షకల, తీక్ష్ణకల, గళహస్తకల, గృహార్గలార్పణకల, సంత్యక్తకాముకాహ్వానికల, దర్పకల, యాత్రాకల, స్తుతికల, తీర్థోపవనసురాలయవిహరణకల, హేలాకల, గృహాకల, వశ్యౌషధకల, మంత్రకల, వృక్షకల, కేశరంజనకల,

భిక్షుకతాపసబహువిధపుణ్యాకల, ద్వీపదర్శనకల, కుట్టినీకల, యనునివి.

ఊరుఁ, బేరు, వర్ణము, గుణముఁ దెలియని వాని కైనను గొంచెము ధనమిచ్చిన శరీరము నర్పించు వేశ్యలయందుఁగూడఁ గొందఱు మోఘసంకల్పులు సద్భావములను వెదకుచున్నారు. సకలజనులను వంచించి యార్జించుకొనిన యనురాగము నశించిన హృదయములు గల వేశ్యల మలినధనమును గూడ నొకానొకహీనుఁడు గుణగణమగ్నుఁడు దిక్కుమాలినవాఁడు, భుజియించుచున్నాఁడు ! నీచుఁడైనను, గుఱ్ఱ మెక్కువాఁడైనను, ఖలుఁడైనను, నేనుఁగునెక్కువాఁడైనను, శిల్పియైనను, నిఖిలలోకవంచనమె వృత్తిగాఁగల యావారకాంతలకు వల్లభుఁడగుచున్నాఁడు.

పూర్వకాలమున మానవంతుఁ డగువిక్రమసింహనృపాలుఁడు బలవంతులగువైరుల కోడిపోయి గుణగరిష్ఠుఁ డగుమంత్రితోఁగూడ విదర్భకుఁ బోయి యక్కడ మిగులఁ బ్రసిద్ధివడసిన విలాసవతియను నొక వేశ్యయింట విడిసి నిర్ధనుం డయ్యు బహుధనభోగయగు దానితోఁ గూడియుండెను. ఆవారకాంత, రాజలక్షణోపేతుఁ డగుటను భుజసత్త్వసంపన్నుఁ డగుటను నరపతి యని గ్రహించి తనకున్న మణికనకసంయుతం బగు కోశమంతయు నావిక్రమసింహునకు వ్యయార్థము సమర్పించుచుండెను. దాని యౌదార్యము నద్భుతానురాగమును గాంచి రాజు మిగుల విస్మయమంది యెవ్వరు లేనిచోట నొకనాఁడు మంత్రి

తో "ఇది మిగుల విచిత్రము! తృణప్రాయముగా ధనమంతయు మదర్థము వినియోగించుచున్నయది! వేశ్యల యనురాగము ధననిమిత్తముగానఁ బ్రీతిలేనిదిగదా! ఇదియేమి? ధనలవలోభమున మిథ్యానురాగమును రోవెలందులు చూపుచున్నారు, కాని, యెవ్వతె యేని యేవానికొఱకైన ధన మిచ్చునా? అట్టిచో వారి యనురాగము సందేహామే" యని చెప్ప నరపతి వాక్యములకుఁ బ్రధాని సాసూయముగా నవ్వి "రాజేంద్ర! వేశ్యాచరితమునం దెవ్వనికి విశ్వాస ముండును! వారు సత్యరహితలు, స్వల్పధనలోభము గలవారు, క్షణభోగదాయినులు, తీయనిమాటలతో నిర్విచారుల హృదయముం జొచ్చెదరు. ఈభోగాంగనలు నరుల కాశవలెనే ప్రథమసమాగమమున సుఖమును గలిగింతురు. నడుమ దుఃఖముం గూర్తురు, తుదకు దుఃఖఫలము లభింపఁజేయుదురు. భ్రమవిభ్రమ బహుమోహములు గల వేశ్యలను సంసారమాయలను నిప్పటికిని హరిహరాదులగు బృందారకులు గూడఁ దెలిసికొనఁ జాలకున్నారు." అని వచింప వారాంగనాపరీక్షకొఱకు మంత్రితో రహస్యముగ నాలోచించి విక్రమసింహుఁడు మృతినొందినవానివలె బడియుండెను. ఎఱిఁగియున్న మంత్రి యారాజశవమును చితిమీఁదనుంచి యగ్ని తగుల్చుచుండ నంతలో నాకామిని పరువెత్తుకొని వచ్చి చితిపైనున్న రాజుతోఁగూడ వల్లకాటిలోఁబడి మృతినొందెద నని విలపించుచుండిన దానియత్నముంగాంచి రాజు తనబాహుద్వయమునం గౌఁగిలించుకొని నీమూలమున

నేబ్రదికితి నని యాదౌర్భాగ్యురాలిం జూచి దానిదృఢప్రేమకు
సత్యమునకు సంతసించి మంత్రిని నిందించి వేశ్యాగుణకథనముం
గావించెను. పిమ్మటఁ దన కా పెల్లాటకర్త యిచ్చినధనముతో
నేనుఁగులు గుఱ్ఱంబులు భటులు మున్నగు విపులసేనం గూర్చు
కొని తనవిరోధులను జయించి స్వరాజ్యమును మరలఁ బొంది
పూర్ణచంద్రునట్లు వెలుంగుచు నావణ్యవనితనే యంతఃపుర తరు
ణిఁగా నొనర్చుకొనియెను. చామరపవనాకులితాలక యై యా
తన్వి యాతనియొద్ద లక్ష్మివలె శోభిల్లుచు నొక్క నాఁటి యేకాం
తమున విరచితాంజలియై నమస్కరించి "ఈదాసి కల్పతరువునట్టి
నిన్నుఁ జిరకాలమునుండి సేవించుచున్నది. ఒకానొకప్పుడు ధన
సహాయమున నీ కుపకరించిన నాకీసమయమున వాంఛాసాఫల్య
ము గావింపవలయును. పుణ్యఫలప్రాప్తికారణంబులు, పరరజో
హరణమార్గంబులు, స్వభావవిమలములు నగు మహాత్ముల సమా
గమంబులు పుణ్యతీర్థముల యట్టులు వృథకావు. నాకొక్క యకా
వనపురుషుఁడు ధనముకంటె జీవితముకంటె నెక్కుడు ప్రణయము
గలిగినవాఁ డిప్పుడు చోరరూపమునం బట్టుపడి దైవవశమున
విదర్భపుర కారాగారమున నున్నాఁడు; ఆతనిని నానిమిత్తమై
సమర్థుఁడవు గాన విడిపింపఁగోరెదను. ఇప్పట్టున నీపౌరుషమున
కు, శక్తికిఁ, గులమునకు నుచితముగుకృత్యము గావింపవలయును"
అనిన దానిపలుకు లట్టె యాకర్ణించి యాశ్చర్యనిమగ్నుఁడయి
భూమివంకఁ జూచుచు మాఱుమాటాడలేక వెనుకటి మంత్రి
వాక్యములం దలంచుకొని విదర్భరాజుం గొట్టి చోరుని విడిపించి
వేశ్య కిచ్చెను.

ఇట్లు బహుహృదయలు, బహుజిహ్వలు, బహుమాయలును, వాస్తవముగా నన్నృతయుతలు నగు వేశ్యావనితల నెవ్వరు కనిపెట్టఁగలరు. వారికి వర్ణనదయితుఁడు, ధనదయితుఁడు, దానకర్ణదయితుఁడు, రక్షాదయితుఁడు సర్ణదయితుఁడు నని యేవురు దయితు లుందురు.

పంచమసర్గము.

మోహుఁడు జనులసర్వము నపహరించు సామర్థ్యము గలవాఁడు. ముందుగా బుద్ధిని నశింపఁజేయును. అతఁడు గూఢరూపమునఁ గాయస్థుల[1] ముఖములయందును వారివ్రాఁతలయందును నివసించియుండును. ధనధాన్యాదికసమృద్ధిగల యెవ్వరిం జూచినను సంపూర్ణచంద్రుం గాంచిన రాహుగ్రహమువలె నీకాయస్థగ్రహము సర్వగ్రాహముఁ గావింపకమానదు. మోహవిదూరులగు యోగులు జ్ఞానులు సంసారకలల నన్నిటిని దెలిసికొందురు గాని బహుప్రయత్నులైనను గాయస్థుల కలలను (మోసములను) దెలిసికొనలేరు. వివిధమాయానిలయులు, ధనాగారరంధ్రములు, క్షయక్షపాతిమిరులునగు నీ దివిరులే[2] సమస్తమును లీనము చేయుచున్నారు, గాని, కాలము కాదు. జనులను ఘోరదండము పాలొనర్చువారగుటం బట్టి వీండ్రే కాలపురుషులు.

---

1. కాయస్థులు=పూర్వము రాజులయొద్ద నధికారములుచేసిన యొకజాతివారు. వీరు జనులను బహువిధముల బాధించువారు.

2. దివిరులు=కాయస్థులకే రెండవపేరు.

గణనాతీతపిశాచములే యీభూర్జధ్వజు[1] లను మిషం బ్రపంచ
మునం దిరుగుచున్నవి యమమహిషశృంగకుటిల హృదయులగు
వీరినెవ్వరును విశ్వసింపరాదు. యమపాశము గూడ నీదివిరుల
కంఠములం దగుల్కొన భయపడును. కాయస్థులచే హరింపఁబడిన
రాజ్యలక్ష్మి వారు వ్రాయు కలము తుదనుండి జాఱు నల్లని మషీ
బిందురూప మగుకన్నీరువిడుచుచు రోదనము గావించుచున్నది.
మాయావనితాలకావలీకుటిలములు, విషమాంగవ్యాసయుతము
లు నగుకాయస్థుల చారిత్రములచే మోహితుఁడు గానివాఁ
డగపడఁడు. ఈమాయాప్రపంచము విషయగ్రామగ్రాస స్వభావ
ముగల కాయస్థులచేతను నింద్రియములచేతను సర్వకాలముల
యందును నాశనము నొందుచున్నది. కాలపాశసన్నిభములుఁ
గుటిలములు నగు దివిరుల వ్రాఁతలు భూర్జశిఖరములందుఁ జుట్టు
చుట్టుకొనియున్న సర్పములవలెఁ గన్పట్టుచున్నవి. వీరనే చిత్ర
గుప్తులు, చిత్రబుద్ధులు, గుప్తకార్యులును. ఒక్క గీటుమాత్రము
చెఱచి సహితపదమును రహిత[2]మని మార్చునంతటి ప్రజ్ఞ కల

---

1. భూర్జధ్వజులు=భూర్జపత్రములపై రాజకీయవ్యవహారముల నాయ వ్యయముల వ్రాయుఁ గాయస్థులకు వచ్చిన మూఁడవపేరు.

2. ఏదైనఁ బత్రము వ్రాయునపుడు "ఫలవృక్షసహితముగా" నని వ్రాయుమన్న ముం దట్లేవ్రాసి పిమ్మట రెండవపక్షమువారియొద్దఁ గొంత లంచము పుచ్చుకొని "ఫలవృక్షరహితముగా"నని దిద్దుదు రనుట. ఈ స, ర లకు భేదము నాగరాక్షరములలో నతిస్వల్పము. ఇక్కడియభిప్రాయము నాగరాక్షరముల ననుసరించియే యున్నది. అందొక్క గీటు చెఱిపితిమా స యనునది ర యగును.

వారు. (1) భేదాక్షరములు(వక్రలిపి)వ్రాయుట,(2) అంకములు గుప్తముచేసి వ్రాయుట,(3)వచ్చినవారిని దమవశము చేసికొనుట, (4) వ్రాసినదానిలో నడుమ నడుమ నొక క్రొత్తమాట చేర్చుట, యున్నమాట తీసివేయుటయు, (5) వ్యయము నెక్కువగాఁ జూపించుట,(6) యోగ్యవస్తువులను బాళ్లుపంచుకొనుట, (7) ఈయవలసినధనమునీయకుండుట,(8)మిగిలినధనముహరించుట, (9)ఒకప్పుడు పోగుచేసిన ధనమంతయు హరించుట,(10)మొత్త మెంతో తెలియకుండఁ జేసి యాయవ్యయములు చేయుచు ధనము హరించుట, (11) చినిఁగిపోయిన పత్రములు వ్యవహారములోనికిఁ దెచ్చుట, (12) నష్టపత్రములం గనఁబఱచుట, (13) ఉన్నదానిని నష్టమైన దని చెప్పుట,(14) విక్రయించినదానిని మరలఁ దెచ్చుకొని వాడుకొనుట,(15)"ఈధనములోనుండి కొంత హరించుట యెట్లు, వీనిని మోసపుచ్చుట యెట్లు" అని నానాప్రకారముల యోజించుచుండుటయు, (16) అడుగవచ్చినవాని కాధారము లేకుండ వ్రాఁతమూలములు తగులఁబెట్టుటయు నని, సకలంకుఁడు,క్షయస్వభావముగలవాఁడు, నవనవరూపుఁడు, వృద్ధిఁబొందవలసినవాఁడు, నగు కాయస్థునికిఁ గుటిలము లగుకలలు పదాఱు దోషాకరుం డను చంద్రునికివలెనే కలవు. కూటస్థులుఁ గాయస్థులును, సర్వనకారమగు సిద్ధమంత్రముచే గురునివలె విదితమాయులై క్షణములో వృత్తిచ్ఛేదముం గావించుచున్నారు.

ఒక్క జూదగాఁడు ధనము, పశువులు, కట్టుకొనుబట్టలుఁ బోఁగొట్టుకొని దొంగయను సంశయము గలిగి బంధువులు విస

ర్జింపఁగా మిక్కిలి వ్యసనపరుండై పూర్వకాలంబున సమస్తస్థలములం దిరుగుచుండెను. ఆతఁడు పుణ్యవశమున నొకప్పు డుజ్జయిని వచ్చి స్నానముచేసి తిరుగుచు నొక విజనస్థలమున శివాలయముం గాంచెను; ఆదేవాయతనములోనికిం బోయి నిర్వ్యాపారుం డగుటచే నిత్యమును గడుగుచుఁ దుడుచుచు బుష్పంబులం బూజించుచు, స్తుతించుచుఁ బెద్దకంఠముతో గీతములు వాడుచు, దీపము వెట్టి నిర్నిద్రుండై జపముచేసికొనుచుఁ దనదుర్గతి వాపుకొన నాదేవుని సేవించుచుండెను. ఒక్క దివసంబున నాతండు గావించు శుభశతమునకు మెచ్చి భవభయహారియు భూతపతియు నగు మహాదేవుండు "పుత్రా! ఇదిగోఁ గొను"మని యేమో వరము గ్రహింపఁ దలంపఁ గపాలమాలికలలో నున్న యొక్క పుఱ్ఱె యనవరతము మహాకాలునకు సంజ్ఞ చేయసాగెను. అర్థోక్తికే మిగులఁ బీడింపఁబడి కపాలము సన్న చేయుచుండ నెఱింగి యాజూదరి దురదృష్టమున నీశ్వరుం డూరకుండి యొక్కింతతడవునకు వాఁడు స్నానార్థం బరుగ నెవ్వరు లేనియపుడు దాతాంశుపటలపంక్తి గంగాతరంగములవలె నెఱయు నాపుఱ్ఱెతో నిట్లనియె. ఈకితవుండు నన్ను సద్భక్తిచేఁ జిరకాలమునుండి యాశ్రయించుకొనియుండెను; సాధువైనవీనికి నేను వరదానముం గావింపఁ బోవ నీవేమి నిమిత్తమున నన్నుఁగోఁకి సంజ్ఞ చేయుచుంటివని యడిగెను. ఆకపాలము దేవునిపల్కులువిని విషనయనోష్మచే గళితమగు ఫాలేందుసుధారసమునం జీవించినదియుంబోలె నిట్టులని విన్నవించుకొనియెను. "ఆదిదేవ, యిది సులభముగఁ దమకు

విశదమైన దైనను నన్ను మరల నడుగుచున్నారు. ఈజూదగాఁ డతిదుఃఖితుఁడై, దారిద్ర్యప్రభావముచే నిఖిలనిజకృత్యములను విడిచి యీ నీమందిరమున ధూపదీపములు కుసుమార్చనముం గావించుచున్నాఁడు. దుఃఖితుఁడు తపస్వి యగును. ధనరహితుఁడు సాదరుఁ డగును. భ్రష్టాధికారవిభవుఁ డింతకుమున్న సర్వప్రణుతుఁడై యుండినను బ్రియంవదుఁ డగును. నిర్ధనుఁడు దేవార్చనముం గావించును. పిప్రులకు నమస్కరించును. పెద్దల గుర్తెఱుంగును. మిత్రములను వెదకును. ఇరుపగుండు కఠిన మైన దైనను గాల్పఁబడెనా పనుల కొందవును. వ్యసనపరితప్తహృదయుఁడు సర్వకాలమును సదాచారుఁడుగా నుండును. వైభవమదమోహితునకు స్వర్గములు జ్ఞాపకమునకే రావు. భగవానుఁడా! ఆశాపాశములచే వ్రేలాడుచు నైశ్వర్యాపేక్షుఁ డైన యీభక్తుఁడు నీ కత్యంతసపర్యం గావించుచున్నాఁడు. మీరు వరము దయచేసినపిమ్మటఁ గంటికగపడఁడు. ఒకకార్య మొకరివలన సాధింపవలయు నను తలంపుగలవాఁడు సేవకుని వలె నుండును. పని తీఱినవెనుక నెవ్వరును బ్రపంచములోఁ గృతఘ్నులు సమ్రభావముం గనఁబఱుపరు. తనకు లాభ మున్నపుడే యొకరియొద్ద నతియత్నమున నుండుదురు. కార్యము నెఱవేఱిన పిమ్మట నిష్ప్రయోజకు లగుదురు. దేవా! ఈయాలయమున ఫలజలకుసుమాదిభోగసామగ్రి పీనివలనఁ బూర్ణముగా నున్నది. ఈతఁడు పోయినపిదప విజనంబగు నిక్కడకు నెవ్వరును రారు. కాఁబట్టి యిక్కితవు నిచ్చటనే రక్షించుచుండుము. వర

మిచ్చితివా నీపూజ నీవే చెఱచికొనుము. ఇట్లని విన్నవించిన యాకాయస్థకపాలముమాటలు విని మిక్కిలి విస్మయంబునుబొంది మహాదేవుండు "నిజముగా నీ వెవ్వఁడవో చెప్పు" మని యడిగెను. "నేను మగధదేశమున గాయస్థకులంబునం బొడమి స్వకులాచారములు విసర్జించి యనవరతము స్నానజపవ్రతనిరతుఁడనై తీర్థాటనము గావించుచు సకలశాస్త్రములు నర్థసహితముగ నేర్చుకొని భాగీరథీనదిలో మేను దొఱంగి నీపాదపద్మము లాశ్రయించితిని." అని వాఁడు దేవునితో విన్నవింప నాకర్ణించి "కపాలశేషముగా నున్నను నీకౌటిల్యకళను విడువలేవు కావున నీవు సత్యముగాఁ గాయస్థుఁడవే" అని ఫాలలోచనుం డాశాలతలందుఁ దనమందహాసకిరణములచేఁ దెల్లపువ్వులు పూయునట్లుచేయుచు నింతలో స్నానము చేసి వచ్చిన యాబీదజూదరికి వరదుఁడు వర మిచ్చి హితమొనర్చి యతిశీఘ్రముగఁ దన రుండమాలికలోనుండి యా కాయస్థకపాలముం దీసి విసరివైచెను. అస్థిశేషుఁడైనను గాయస్థుఁడు జనాపకారముం గావించునది సహజమలిన మయినదియు నగుతనకుటిలకలను యమదంష్ట్రను వలె విడువఁడు. సతతాశుచులు భావదూషితులు దోషయుక్తులు నగు కాయస్థుల కలల నెవ్వరు తప్పించుకొనఁగలరు! రాక్షసమాయలకంటెను బ్రాభవము లగు వీరిమాయల నెవ్వఁ డెఱుఁగునో వానివలన రక్షింపఁబడినభూమి రత్నములనే పుట్టించును.

షష్ఠసర్గము.

సమస్తజనులహృదయములందును మదుఁ డను నొక శత్రుఁడు కలఁడు. మదావేశముగల జనుఁడు మాటలాడఁడు, వినఁడు. మొద్దువలె నుండును. కృతయుగమున విజితాత్ముల యం దుద్భవించిన దముఁడే యీయుగమున నక్షరములు తలక్రిందై మదుఁడను నామముతో నరులయం దావేశించినాఁడు. మాటాడ కుండుట, నోరు మూసికొనుట, మీఁదికిఁ జూచుట, చందనాదిసుగంధద్రవ్యములు పూసికొని శ్రేష్ఠ మగు వస్త్రభూషణాదులను దొడుగుట, కట్టుట, యనునివియే మదునియాకారము. శౌర్యమదము, రూపమదము, శృంగారమదము, కులోన్నతిమదము, విభవమదము నని మదభేదములు. ఈమదవృక్షమునకు మూలము విభవమే. కొఱుతగ్రుచ్చిన వానివలెను, వాతస్తబ్ధునియట్లును, భూతముపోలికను, బ్రథమజ్వరసన్నిపాతునిరీతిని విభవమదయుతుఁ డుండును. శౌర్యమదుఁడు భుజములం జూచి పొంగును. రూపమదుఁ డద్దము చూచుకొని యుబ్బుచుండును. కామమదుఁడు స్త్రీలవంకఁ జూచుచుండును. విభవమదుఁడు జాత్యంధుఁడే. సుఖరసముచే నంతరంగము మూర్ఛమునిఁగినఁ గన్నులు మూసికొని, ధ్యానము చేయువానివలె నుండి, ధనమదులు కొందఱు నరులకాత్మారాములవలెఁ దోఁచెదరు. అవసరములేని విషయములోఁ బిచ్చివానివలెఁ దిరుగుచు, వివిధవికారము లగపఱచుచు, సకలసుగుణవిహీనుఁడై చిత్రమును నిరాలంబము నగు మూఢమదావేశికుఁడు లోకమునం

దంతటఁ జరియించును. తపోమదము గలవాఁడు భూమివంకఁ జూడక యాకసముం గాంచుచుండును. భక్తిమదుఁడు స్వభావముచేతనే యొడలు మఱచి చలచిత్తుఁ డగును. కోపముచే నెఱ్ఱవాఱిన నేత్రములు గలిగి, పరుల మాటలను సహింపక తానుమాత్రము ప్రేలుచు జనులను బాధించు విషముం డగు శ్రుతమదుఁ డొక్కఁడు కలఁడు. ఎప్పుడును గనుబొమ్మలు ముడి వైచుచు, గట్టిగా మోటుమాట లాడుచు, నకస్మాత్తుగా బరులకు హానిచేయుచు రాక్షసునివలె సర్వభక్షకుం డధికారమదుఁడగు క్రూరుఁడు. తమ యింటి తొల్లిఁటి పెద్దలగాథలు చెప్పుటలో నితరులను దన్నుఁ గూడ మఱచిపోవునట్లు చేసి యజ్ఞానులను గావించునది కులమదము. ఒక్క వస్తువును ముట్టికొనక యశుచుల కెల్లను దూరముగ నుండి ప్రతిదానిని శంకించుచు నాకసమునఁ గూడఁ బేడపూఁత పెట్టఁ దలఁచువాఁడు శౌచమదుఁడు. పైని జెప్పిన మదము లన్నియును గొంత యవధిలోఁ దమతమమూలచ్ఛేదముచే నాశన మగును. కాని కుటిల మగు వరమదముమాత్రము నిరవధికముగా విజృంభించుచున్నది. సర్వాసహ్యకర మగు పానమదము మిక్కిలి చెడ్డది. దీనిక్షణకాలసేవవలన వెనుకటి వేయువత్సరములలో నార్జించిన సచ్ఛీలము వమ్మగును.

“వినయము విద్యయుం గలుగు విప్రుని యందును గోవునందునన్ శ్వపచునియందు హస్తియందు నొకకపోఁకకుఁబోవనికుక్కయందు దా

ని నడిచి తెచ్చి వండితినుకనీచపుమాలనియందుఁ దుల్యద
ర్శనుఁ"డగుమద్యపాని; స్వపరప్రవిమర్శనముండ దింతయుఁగా"
సదసద్వివేకము లేక బంగారునందు తాతియందుఁ జిల్ల
పెంకునందుఁ సమానబుద్ధి కలిగి, యోగిదశను బొందినను మద్య
పానము చేయువాఁడు పాపియై శీఘ్రకాలములో నరకమునందుఁ
బడును. సంసారాదర్శమండలుం డగునామత్తుఁడు బహువిధము
లుగ నేడ్చును, నవ్వును, గొంతెత్తి వెఱ్ఱిపాటలు పాడును,
మోహమునుం బొందును, వికారచేష్ట లగపఱచును. తప్పఁద్రాగిన
దుర్మార్గుఁడు పరపతిచుంబనసక్త యగుభార్యను గాంచి సంతాప
పడఁడు. ఒకవేళ నాతఁడు వీతరాగుఁ డేమో! మత్తుఁడు కట్టు
కొన్న వస్త్రము దూరముగా విప్పి పాఱవేయును, దుఃఖమును
మీఁదఁ బడ వైచుకొనును. దోసిళ్లతో నిజమూత్రతుల్య మగు
కల్లుం ద్రావును.

పూర్వకాలమునఁ జ్యవనుఁ డశ్వినీదేవతలవలన శరీర
దార్ఢ్యమును బొంది ప్రత్యుపకారముగా వారికిఁ దాను గావించిన
యజ్ఞమునందు సోమపానార్హత కల్పించెను. ఇంద్రుఁడు దానికిఁ
గోపించి యాచ్యవనునితో "సోమునీంద్ర! పఙ్క్తి కర్హులు
గాని యీవైద్యుల నిద్దఱను సోమపానార్హులను జేసితి వేమి?
నీ వెఱుఁగవా" యని బహువిధముల నిషేధింపఁబడినను దన
తేజోబలముచే లక్ష్యము చేయక నిశ్చలముగా నుండి యశ్వి
నులకు సోమ మిచ్చెను. ఆకోపముచే నింద్రుండు బలిష్ఠ మగు
చేతినుండి పై కెత్తిన వజ్రాయుధమును, జేతిని, ముని ప్రభావ

సామర్థ్యమున స్తంభింపఁజేసి యాతని వధించుటకై నాలుగు కోఱలు, కాలతుల్య మగు రూపము, సహస్రయోజనవైశాల్య దేహమును గలయొక భయంకర రాక్షసుని బుట్టించెను. దేవేంద్రుఁ డట్టి ఘోరాకారుని గాంచి భయపడి మునీంద్రుని శరణము వేఁడికొని, ధైర్యము వీడి, యశ్వినులకుఁ గూడ సోమభాగ ముండుఁగాక యని సమ్మతించెను. దిగులు చెంది నమస్కరించిన యాస్వర్గాధిపతిని గాంచి మౌని కరుణించి "గర్వము మానుము, ద్యూతము, స్త్రీ, పానము, వేఁట వీనియందలిమద ముడుగుము." అని బోధించి యోగాగ్ని విడిచిపెట్టెను.

ఆ ముని తలంపునఁనే కలిగిన మదనాముఁ డగు రక్కసి నాఁటి నుండి యీలోకమునంగల శ్రీమంతుల మానమునందును ప్రవృద్ధ విభవుల నిశ్చలదృష్టులయందు, ధనవంతుల బొమముడితోఁగూడిన ముఖవికారములందు, విటులు మున్నగువారి కనుబొమల యందు, దూతలయొక్క నాలుకమీఁద, రూపవంతుల దశనవసన కేశముల, వైశ్యుల పెదవులందు, నియోగిగణకాదులకంఠమున, భటుల బుజంబులను, వ్యాపారుల హృదయములను, శిల్పుల చేతులలోను, శిష్యుల గళపత్రాంగుళిభంగముల, స్త్రీలస్తనములందు, శ్రాద్ధార్హులయుదరములలో, వార్తాహరుల పిక్కలయందు, నేనుంగుల గండస్థలముల, నెమిళ్ల పింఛముల, హంసల నడకలయందు, స్తంభాకారుఁడై మహాగ్రహుఁడై బహువికార దృఢమోహముతోఁగూడి నిలిచియుండెను.

సప్తమసర్గము.

జనుల సమస్తక్రియాకలాపములకు నాధారమైనది ధనము. అట్టిదానిని తమవికారకంఠము లెత్తిపాడుచు ధూర్తులగు గాయనులు (పాటపాడువారు) హరించుచున్నారు. కమలాకరకోశమును నిశ్శేషముగా సంగ్రహించియుఁ గుముదముం జెంది హీనము లగు గాయనభృంగములు మాతంగప్రణయమును విడువవు. ఘటపటశకటాదులతోఁ బెక్కుమంది బిడ్డలతోఁ దలలు విరియంఁ బోసికొని లోకమున యోసపిశాచము లనఁదగు రాజద్రవ్యాపహారు లగు పాడువారు తిరుగుచుందురు. దొంగవాఁడు చీఁకటిలో దొంగిలింపవచ్చి జనులహాహాకారములకు బెదరి పోవును. ఈగాయనచోరులు జనులచే హాహా యనిపించి (తాము హాహా యని) పట్టపగలు ధనము నపహరించుచున్నారు. "పాపాధధనిని గమసా ధాధామామాసమాసగాధామా"యని స్వైరకల్పనచేయుచు సంచరించుచున్నారు. కుటిలము లగు వేషవికారములచేతను ముఖవికారములచేతను మద్దెలను స్పృశించి కొంతసే పూరకుండి గాయనసంఘము పాడఁదొడఁగును. పదమధ్యమందు జయజయ యను హుంకారము గావించుచుఁ దమపాటకుఁ దామే మేలుమే లనుకొనుచు గీతములులోపముగాఁ బాడుదురు. నీరిలోఁ బడిన పిండియుండ చేఁపలు దిన్నచో నేమైన ధర్మావాప్తి కలదు గాని పాటకాండ్రకుఁ గోట్లకొలఁది యిచ్చినను ఫలలేశమైనను గనఁబడదు. చీఁకటిగదులలోఁ బడియున్న కృపణులధనమునకుఁ గూడ నీనోళ్లు తెఱచుకొని పాడుగాయనులు బైటికి వచ్చి

టకు మార్గములు. పాడునప్పుడు పండ్లుకనఁబడకుండ నోరుమూ
సికొనిపాడుచు నిదివఱకుఁ బాడినవారిని ధనముగొన్నవారిని న
వ్వుచుందురు. ఈబయకాం డ్రుదయమున హారకేయూరాదుల
నలంకరించుకొని ధీరుల బోలియుండి మధ్యాహ్నమున జూదము
నందు సమస్తంబు నోడి దిగంబరులై నిరాధారులై యుందురు.
స్తుతు లనువలలచేతను గపటకూటరచనలచేనొప్పు మాట లను
బాణములచేతను గాయను లనుబోయలు మూఢు లనులేడుల
సర్వస్వము నపహరించుచున్నారు. సప్తస్వరములను బదముల
ను క్షణకాలముపాడి లక్షలు గడించియును నా కాదాసీపుత్రుఁ
డేమో యిచ్చు ననుకొంటి నని యసంతుష్టిచే దుష్టగాయకుఁడు
దుఃఖించును. సాధువులకు ద్విజులకుఁ బెద్దలకు నుపకరింపక సక
లశోకాకలితమైనలక్ష్మి పాడువాండ్రం జేరుట దానికి శాపకార
ణమైనది.

చాలనాళ్లకు సభలోనికి వచ్చిన నారదుం గాంచి యిం
ద్రుండు భూలోకమునందలి రాజుల వృత్తాంతము లేమి యని య
డిగెను. దాని కామౌని జయశాలు లైననరపాలురు భూమిలో
బహుదానధర్మములతోఁ గూడి శతక్రతువులు గావించి యింద్ర
యోగ్యమైనభోగము లనుభవించుచుండి నిన్నును వరుణుని గు
బేరుని లెక్క సేయుట లేదు; నీవు శతక్రతుఁడ వగుట, మేము
బహుక్రతుల మని నవ్వుచున్నా రనియెను. అందుపైఁ గోపించి
దేవపతి మర్త్యలోకములోని ప్రభువుల ధన మపహరింపఁ బిశా
చములను విడిచిపెట్టెను. గీతము లనుమంత్రములు సురపతియొ

ద్ద నేర్చికొని మాయాదాస, డంబరదాస, వజ్రదాస, క్షయదాస, లుంఠదాస, ఖరహారదాస, ప్రసిద్ధదాస, బాడబదాసులను నెనమండ్రు పిశాచములు మొదట భూలోకమునకు భయంకరాకారములతో వచ్చి పెద్దవెడఁద నోళ్ళతోఁ గొందఱు పాటకులను గల్పించిరి. ఆవారిచే మిగుల ధనము హరింపఁబడి రాజులు యజ్ఞములు చేయుయత్నము మానుకొనిరి. వారే మాయచేత భూపతుల కర్ణములలోఁ జొచ్చి కర్ణపిశాచము లనుపేరున హృదయముం దొంగిలించుచున్నారు. కావున నీవికారరూపుల నే నరేంద్రుఁడు తనరాష్ట్రమున నడుగిడనీఁడో యాతనికి భూమి సకలార్థసంపత్తులను గూర్చును. యజ్ఞాదికములు సాగునట్లుచేసి తా నాప్రభున కధీన మగును. నటవిటాదులు దేశసంచారులు వేసగాండ్రు మున్నగువా రైశ్వర్యసస్యములకు మిడుతలవంటివారు. ఆకారణమున వారిం జేరనీకుండ ధనమును రక్షించుకొనవలయును. అపాత్రదత్త మైనలక్ష్మీదేవియాక్రందనధ్వనివలెఁ బలువురు గాయకు లొక్కచోఁగూడిన రాగధ్వని బైలు వెడలును.

అష్టమసర్గము.

బంగారుపనివాండ్రు హరించుకళయందు ధ్యానముకలవారైన యోగులు. తమయింట నెంతధన మున్నను లేమిని బ్రకటించుకొందురు. సకలధనములకు సారము, సంపద గలయపుడు భూషణ మగును, విపత్తులలో రక్షించు, నిట్టితేజోవంత మైన బంగారును బాపాత్ములు దొంగిలించుచున్నారు. ముట్టుకొనినంత నె

సువర్ణమును (మంచికులమును) గాంతిహీనము గావించి దూ-
షితము చేయుచున్నారు. కావున వీరు నిత్యాశుచులు. చండాల
సమానులు. వీరలయొద్ద మృదు వగునది గరుకైనది రెండువిధ
ములగు గీటుఱాళ్ళుండును. ఒకదానిపైఁ గీచిన మంచిబంగారు
వన్నెయే చెడును. రెండవదానిపై గీచినఁ జెడ్డబంగారు మంచిరం
గుగాఁ గనఁబడును. కొనునపుడు విక్రయించునపుడు వా రా-
రెంటి నుపయోగింతురు. జిడ్డుతోఁగూడినవి చెమ్మగిల్లినవి మట్టివి
యిసుకతోఁ జేయఁబడినవి వేఁడివియు నయి యైనతెఱఁగుల
తూనికెఱాళ్లు వారియొద్దనుండును. మూఁతగలది ప్రకటముగాఁ
గరఁగునది కరఁగుచున్న బంగారు రసముఁ బీల్చునది రాగికలిపి
నది సీసపురజము గాజుపొడి మొదలగువానితోఁ జేసినదియు
నను నాఱువిధములగు మూస లుండును. వంకరముఖముగలది,
మొగుడు దిగుడు చిప్పలుగలది, చిల్లుచిప్పలుగలది, యడుగునఁ
బాదరసముంచునది, మట్టిది, విజ్జోడుదండముగలది, ముళ్లుపడిన
త్రాడులు గలది, తారము కుదుర్చుకొనుట కొక్కవైపున గుడ్డసం
చికలది, పెక్కుత్రాడులుగలది, యెల్లపుడు ముందునకువ్రాలునది,
గాలికిఁ గదలునది, సున్నితమైనది, మోటుది, పెనుగాలిచే దూ-
ళిపడినది, నిర్జీవయు, సజీవయు నను పదాఱువితములతక్కెడ లుం
డును. మఱియు వారు నెమ్మదిగను, వేగముగను, నడుమనడుమ
మానుచును, ఘూయనుశబ్దము గలుగునట్లుగను, గ్రుక్కత్రిప్ప
కుండగను, దుంపురులు పడునట్లును నాఱురీతుల నిప్పూఁదుదు
రు. వెండియు జ్వాలలెగయునట్లు పొగచుట్టుకొనునట్టుల వికసిం

చురీతిని మందాగ్నిగను నిడుఁగురులు లేచునట్లుగ నంతకుముం
దే రాగిముక్కలు కాలుచున్న రంగుమంటలు బైలుదేఱునట్టుల నా
ఱు తెఱంగులఁ గుంపటిలో నిప్పురాఁజఁబెట్టుకురు. కంసాలి పనిఁ
జేయించుకొన వచ్చినవారితో నేవియో ప్రశ్నలు వేయును, కథ
లు చెప్పును, చిత్రములు పలుకును, గోఁకికొనును, ఎదుటివాని
వస్త్రపుఁగొంగు పరీక్షించును. ఎంతప్రొద్దుపోయిన దని సూర్యు
నివంకఁ జూచును, వికవికనవ్వుచుండును, ఈఁగలఁదోలికొనును,
గాతుకముం గనఁబఱచును, ఒకరొకరికిఁ గయ్యముపెట్టును, నీటి
చెంబు బోరగిలఁద్రోయును, గడియగడియకు బైటికిఁబోవును,
ఇవి పండ్రెండును వాని చేష్టలు. రత్నాదికఘటితమగు నగలపై
నుప్పు కారమును బులిమి యగ్నిపైనుంచి రంగుమార్చివేయును.
ఇనుప సిబ్బెలత్రాసులో నొకదానిలో బంగారుంచి రెండవదాని
క్రింద భూమిపై సూదంటురాయిపెట్టును, దానిచేఁ దూనికెత్తా
యి వేయకున్నను రెండవవైపుననున్న సువర్ణముతో సరితూ
గును, లక్కపెట్టవలసిన గొల్లవస్తువులలో బంగారుతుకను దాఁ
చును. దానిని లక్కపెట్టునపుడు సులభముగాఁ బైకిఁ దీసికొనును.
మెఱుఁగు పెట్టఁదలఁచిన నగలకు సువర్ణమంటించును. మెఱుఁగి
సుకతోఁ దోమునపుడు సుకరముగాఁ దీసికొనును. మంచిబంగా
రునగను దాఁచి చెడ్డబంగారునగను దానికి మాఱు మెఱుఁగు
పెట్టియిచ్చును. పుచ్చుకొనునపుడు తూఁపరు. యిచ్చునపుడును
దూఁచరు. తూఁచినను సరిగాఁదూఁచరు వన్నె మొదలగునవి
యుఁ జక్కగఁజూడరు. కొన్ని దినములైన పిమ్మటఁజూచినఁ గాలవ

రణమైనది కావున నఱిఁగిన దని చెప్పుదురు. కరఁగుచున్నపుడు మంచిదానిలోఁ జెడ్డసువర్ణము కలుపుదురు. ఎన్నివిధములుగానో యున్ననగల నన్నిటి నొక్కమూసలోనే కరఁగించుట మొదలగు నఱువదినాలుగు మోసములు కంసాలులయొద్దఁ గలవు. ఇక్కల లన్నిటిలో మంచికల వారువా రిచ్చిన సొమ్ము నగలును బట్టుకొని యొక్కరాత్రి చెప్పకుండ నెక్కడికేని పాఱిపోవుట. ఇవి మొదలగు కంసాలుల కలలు తెలిసికొనుట కెన్నఁడైన వీలయినవి యఱువదినాలుగు. ఇతరములు పెక్కులు కలవు గాని వానిని సహస్రాక్షుఁడును గనిపెట్టలేఁడు.

భూమికతిదూరమున మీఁదుగా మేరుపర్వతమున్నది. అది యంతదూరమున నుండుటకుఁగారణము ముఖ్యముగా ఘోరులగు నీస్వర్ణకారులు హరింతు రని భయమందియే కావచ్చును. ఆమేరుపర్వతము బంగారుతాళ్ల సందున నెలుకలు నివసించి క్రమముగా మన్నంతయుఁ ద్రవ్వుచు తాళ్లు కొఱికివైచుచుఁ గొండయంతయు నొడ్డగెడవుగాఁ బడునట్లు కావింపసాగెను. అప్పుడు సువర్ణశిలలు మూషకములు తఱిఁగివేయఁగా బైలుదేఱిన రజంబు దిక్కులెల్లఁ గప్పి కపిలరంగులు గలవిగా నుండెను. అట్టి గిరిస్థితింగాంచి దేవతలు ప్రళయమువచ్చునేమో యని శంకింప దివ్యజ్ఞానమున నగస్త్యుఁ డంతయుఁ దిలకించి యిట్లనియెను. ఈయెలుకలు పూర్వమున బ్రహ్మఘ్నులైన రాక్షసులు. వీరుదేవదానవయుద్ధములోఁ జంపఁబడినవారు. అట్టివారు మరల నెలుకలై పుట్టి మేరువుం బడఁద్రోయయత్నించుచున్నారు. మీయొక్కయాశ్రయభంగము కాకుండ మీ రాయెలుకలం జంపవ

లయును. అనుమునీంద్రువాక్యంబులాలించి దేవతలు మూషికముల
బిలంబులనిండ నూదరగొట్టి పొగఁ జొన్పి చంపిరి. ఆయెలుకలే
మరలభూలోకమున స్వర్ణకారులై పుట్టిరి. కావుననె జన్మాభ్యాస
మును విడువంజాలక యిప్పటికిని బంగారురజమును సంగ్రహిం
చుచున్నవారు. కాఁబట్టి రాజునకెల్లపుడును జేయవలసిన దేమ
నినః-విషమిడి చంపుదుష్టులు, దారికొట్టువారు, చోరులు లేనిస
మయమందు స్వర్ణకారులను నిగ్రహింపఁదగును.

నవమసర్గము.

ఈసముద్రమేఖలయగు భూమండలమున వంచకులు
చేయు మాయ లపారములు. చేఁపలను బట్టుటకు బోయలు
వివిధజాలములం బన్నునట్లె ముగ్ధులను మోసము చేయుట కనే
కమాయలను గల్పింతురు. సర్వధనముకంటె నుత్కృష్ట మయిన
ప్రాణములను జనులు వైద్యులచేతులలోఁ బెట్టుచున్నారు. వీరు
లేనిచో విరహమువలె దుస్సహము. బహుతృష్ణులు, నుగ్రులునై
గ్రీష్మదివసములువలె శోషిల్లఁజేయుదురు. తాము నేర్చికొనిన
మందు పనిచేయునా చేయదా యను సంశయముచేఁ బ్రతిరోగి
యందును సర్వవిధౌషధములను నడిపించి వేలకొలఁది నరులం
జంపి పిదప నౌషధసిద్ధు లగుదురు.

రాశిచక్రము వేసి ముఖవికారముతో రాసులు గ్రహ
ములు లెక్కించుచుఁ బెద్దతడవు మిన్నకుండి యాకాశమునఁ జంద్రు
నితోఁగూడు విశాఖానక్షత్రమును జెప్పుచుఁ బ్రశ్న యడిగినవా

ఠికిఫలము దెలియఁజేయును గాని పెన్నుగు జారులతో సంచరించు తన యిల్లాలిసంగతి జ్యోతిష్కుఁడు కనిపెట్టలేఁడు.

మొదటఁ దనధన మంతయుఁ జిత్తరువులు వ్రాయుట నేర్చుకొనుటకై వెచ్చించి తుద కేధనికునో రసికునో పట్టుకొని చిత్రకారుఁడు వాని విత్త మంతయు బూడిదపాలు చేయును.

ధాతువాది, నేను శతవేధి సిద్ధుఁడను గాని సహస్రవేధి సిద్ధరసము నొక్కదానింజేసితిని. దానిని భుజించినబలముకలుగును, ఐశ్వర్యము కలుగు నని చెప్పునుఁ దానుమాత్రము దుర్బలుఁడై దిగంబరుఁడై తిరుగుచుండును. మఱియు రాగిచెంబువంటి బోడి తలతో రసాయనములు పెక్కులు తినుటచే ముసలితనముం బొందినట్లు నరసిన శరీరము గలిగిన ధూర్తుఁడు, బట్టతలవాండ్రకుఁ జిమ్మచీఁకటి వంటి తలవెండ్రుకలు బైలుదేఱుట కుపాయములు చెప్పి మోసము చేయును.

సిద్ధు లనుమాటలువినితారకాసురశంబరాసురుల భార్యలంగూడఁ బొందవచ్చునని కొందఱు కాముకులు బిల్వఫలాదులతో హోమములు గావించి యోగచేతనే గ్రుడ్డివారై యేడ్చుచున్నారు. పెక్కండ్రు, మూఢులం జేరి "యాకాశపుష్పము దొరకెనేనిఖేచరస్త్రీలు సులభసాధ్య లగుదురు, దోమ యెముక సంపాదించినచో దానివలన ననేకసిద్ధులు కాఁగలవు, నల్లగుఱ్ఱపు మూత్రముతో వత్తిచేసి దీపము వెలిఁగించి చూచితిమా గగనంబునఁ గలదేవేంద్రభవనము కనఁబడును, కప్పక్రొవ్వు పూసికొంటిరేని నరు లప్సరసలకుఁ బతు లగుదురు" అని చెప్పు సిద్ధులకు

లోఁపడి లోభముచే, నేమో! చేసితిమో సంభవించు నేమో యని మోసపోవుచున్నారు.

కామతంత్రమూలమాత్ర మెఱుఁగని వశ్యాకర్షణ సిద్ధులు వీధులలో నిలువంబడి స్త్రీలకు రక్షలు కట్టుచున్నారు. మూరములలో నిలిచి కుత్సితయోగులు కొందఱు దుర్బోధలు చేసి మెఱుకలవాండ్రవలెఁ దెలివిలేనివారి ధనదారాదులను హరించుచున్నారు. ఈమె చేతులలోని రేఖలుమాత్రము బహువిపులముగా నున్నవి కాని పెనిమిటి చలచిత్తుఁ డెట్లయ్యెనో యని చెప్పుచు సాముద్రికుఁడు కులకాంతల కోమలకరతలములం బట్టుకొని నలఁపును. అంజనము వేయువాఁ డొక్క వ్రేలిమీఁద నీటిబిందువుంచి దానిలో నొకకన్యం గాంచుచున్నట్లు వివిధ ప్రశ్నలు వేయునుగాని దొంగ లెత్తుకొని పోయిన వస్తువులనుమాత్రము గానలేఁడు. మంత్రరహితములగు క్షుద్రధూపములచే క్షుద్రదేవావేశముంబొందితిమని ప్రలాపకారులై ప్రభువులచే దెబ్బలుతినుచుఁ దిరుగుచుఁ గొందఱుందురు.

ఈ నాచంకలోని పుస్తకము నాగార్జునతంత్రము. దీని వలన బహుసిద్ధులు లభించును. కనుంగొనుఁడని ధూర్తులు కొందఱు పరులవిత్తము భస్మము గావించుచున్నారు.

యక్షిపుత్రు లను కొంతమంది కపటజపములు నసత్యధూపములతోఁ బూజలొనర్తురు. వారికిఁ బ్రత్యక్షఫలము దారిద్ర్యమును రాజక్రోధమును.

ఈధనికుఁడు నాకూఁతును గొనిపోయి పెంచుకొనుచున్నాఁడు. ఆచిన్నది నాది, యని చెప్పుచుఁ దగవుపెట్టి కన్యా

ర్థముగాఁ గొంతధనము వారియొద్దఁ గొని పలువురు జీవించుచు
న్నారు. ఇంగితజ్ఞుఁడు, నచింత్యుఁడు, మర్మజ్ఞుఁడు నని కొందఱచేఁ
బొగడఁబడుచు మప్పుదలచే మాటలాడక కూర్చుండువాఁడు
హృదయచోరుఁడు.

బూడిదపూసికొనిన వేశ్యలు, ముదిలంజలు, శ్రమణలు,
గణికలు, వీరు కులస్త్రీల ధనశీలములను హరింతురు.

ధనముగల తరుణవిధవ తనకుఁ దగిన పతికై యత్నిం
చును. అందుకుఁ దగిన ధూర్తుఁ డొకఁడు సిద్ధపడి యామె
సర్వస్వమును హరించును.

దిన దినము కూలి పుచ్చుకొనుచు వడ్రంగులు, గోడలు
పెట్టు తాపిపనివాండ్రు మున్నగువారు సరిగ పనిచేయక విఘ్న
ములు గావించుచుందురు కావున వీరు కాలచోరులు.

హస్తలాఘవాదులు బాగుగ నేర్చి ప్రసిద్ధులగు జూద
గాండ్రు తాము వినోదక్రీడలయందును బాచికలయందు నేర్పు
మని దేశములు త్రిమ్మరుచుందురు.

వారియింట వారియింట భోజనము చేయుచు, జూద
మున బానమున వేశ్యలకు బహువ్యయము చేయువాఁడు
గృహచోరుఁడు.

శాస్త్ర మబద్ధము, పరలోక మెవ్వరిచేఁ జూడఁబడినది,
యనుచు నిరంకుశంబగు మత్తమాతంగమురీతిం దిరుగుచు డబ్బే
ప్రధానమని లోభముచే ఋణముపడినవారిని బాధించి గడించు
వాఁడు లోభచోరుఁడు.

రాజసభ లనుసముద్రముల నడుమ సతతభక్షులై బడబాగ్నులవలె వెలుంగుచు జనుల ధనమనసాములఁ దగులఁ బెట్టువారు భట్టాఖ్యులగు న్యాయచోరులు.

విభవాంభోరుహమధుపములు విపదనిలవేగ విముఖులగు చెలికాండ్రు లక్ష్మీలతచేఁ బిలువఁబడిన సుఖచోరులు.

అపూర్వముగా నొక్క స్వల్పవిషయముం గల్పించి యసంబద్ధమగు దానిని విశేషించి వర్ణించి హర్షముం బుట్టింపఁ జూచువాఁడు కర్ణచోరుఁడు.

దోషములను గుణములుగ స్తుతించుచుఁ జతురవచనములచే వినువారికి శ్రద్ధను గల్పించి యభినవసృష్టి నొనర్చువారు నిరాచారులగు స్థితిచోరులు.

అతియత్నముచేఁ బరగుణములను గప్పిపుచ్చి తనగుణములం బ్రకటించుకొనఁగోరు పరమధూర్తులు మూఢులహృదయములం బ్రవేశించు గుణచోరులు.

ఒక్కరి కొకరియందుఁ గలగాఢానురాగమును లేక వాల్లభ్యమును విచిత్రమగు పిశునస్వభావముచేఁ దమపైకి మరలించుకొని మాత్సర్యముచే మొదటివానికి హానిగలిగించువారు వృత్తిచోరులు.

శమదమరహితుఁడు భక్తిశూన్యుఁడు తీవ్రవ్రతదుర్గ్రహగ్రస్తుఁడునై సాధువులను దనకుఁగల కలిమిచే నవమానము చేయువాఁడు కీర్తిచోరుఁడు.

రాజసభ లనుసముద్రముల నడుమ సతతభక్షులై బడబాగ్నులవలె వెలుంగుచు జనుల ధనమనసాములఁ దగులఁ బెట్టువారు భట్టాఖ్యులగు న్యాయచోరులు.

విభవాంభోరుహామధుపములు విపదనిలవేగ విముఖులునగు చెలికాండ్రు లక్ష్మీలతచేఁ బిలువఁబడిన సుఖచోరులు.

అపూర్వముగా నొక్క స్వల్పవిషయముం గల్పించి యసంబద్ధమగు దానిని విశేషించి వర్ణించి హర్షముం బుట్టింపఁ జూచువాఁడు కర్ణచోరుఁడు.

దోషములను గుణములుగ స్తుతించుచుఁ జతురవచనములచే వినువారికి శ్రద్ధను గల్పించి యభినవసృష్టి నొనర్చువారు నిరాచారులగు స్థితిచోరులు.

అతియత్నమునఁ బరగుణములను గప్పిపుచ్చి తనగుణములం బ్రకటించుకొనఁగోరు పరమధూర్తులు మహాఘులహృదయములం బ్రవేశించు గుణచోరులు.

ఒక్కరికొకరియందుఁ గలగాఢానురాగమును లేక వాల్లభ్యమును విచిత్రమగు పిశునస్వభావముచేఁ దమపైకి మరలించుకొని మాత్సర్యముచే మొదటివారికి హానిగలిగించువారు వృత్తిచోరులు.

శమదమరహితుఁడు భక్తిశూన్యుఁడు తీవ్రవ్రతదుర్గ్రహగ్రస్తుఁడునై సాధువులను దనకుఁగల కలిమిచే నవమానము చేయువాఁడు కీర్తిచోరుఁడు.

నేను జేయు మాసోపవాసమునకు ఫలముగా రాత్రి నేను లక్ష్మిని గాంచితిని. పద్మము చేతఁ బట్టుకొని మాయింటం బ్రవేశించినది. మీపై బ్రీతిఁబొందితి నని నుడివినది. న న్ననిశము గొల్చుచున్నారు, వీరు నాకు దాసు లని మిమ్ము గుఱించి నాతోఁజెప్పిన దని సాధారణుల యిండ్ల ధూర్తులు పొగడుచు మెలంగుచుందురు. నగరోపద్రవముపట్టునఁ బురమహోదయంబున యజ్ఞవివాహాదులను బంధువేషములం బరులలోఁగూడ ధనార్జనంబు కొఱకుఁ గొందఱు ప్రవేశింతురు. తనతోడివారు మద్యపానము చేయునప్పుడు తాను మాని రాత్రులెల్ల జాగరూకుండై మేలుకొని సేవావిషయమునందు ధ్యానపరుండై యుండువాఁడేదియో దుష్కార్యము చేయ నూహించుచున్నాఁ డని యెఱుంగునది. ప్రతివచన మీయఁడు; ఇచ్చినను విషముగను గద్గదకంఠముతో నిచ్చును. నష్టముఖుఁడు సోచ్ఛ్వాసుఁడు వడంకువాఁడును దొంగ. అనవరతము నాచారయుతుఁడై యుండఁగోరును, డంబముగా నగపడును, తలంచుకొని యున్న దుష్కృత్యములం గప్పియుంచు నిట్టి గుణంబులు గలయాతఁడు పాపాత్ముఁడు. ప్రత్యక్షముగాఁ గాని చాటున నేని చేసినది చేయనియట్లు, చెప్పినది చెప్పనియట్లును నిర్వికారుండై చెప్పువాఁడు నరులకు భయస్థానమే. ముగ్ధభావముం గృత్రిమముగాఁ గల్పించుకొని మందునివలె స్త్రీవేషభాషలతో మగువలనడుమ సంచరించుచుండు నాతఁడు నిశ్చయముగఁ గామదేవుఁడే. ఎల్లప్పుడు నధోముఖుండై సంపద యున్నను మలినవస్త్రధారి యై కోశా

గారమున నున్న న్యాయసకాం డాధనాగారమున కెలుకయె. తన
యింట దినమంతయు నుండియేని బంధుగులయింట నుండి కాని
యితరగృహకథలు చెప్పు నాతఁడు చారుఁ డని యెఱుఁగునది.
అతని నింటఁ జేరనీయరాదు. నిందార్హములగు కార్యము లొన
ర్చి దండింపఁబడి బహుకాలము శిక్షింపఁబడినాతని దగ్గఱది
యుట బ్రతికియున్నంతవఱకు భయమును దనయింట స్థిరరాశి
యుం డుచుకొనుటకే. మూర్ఖుని జేరి వానిరహస్యము లన్నియుఁ
గనిపెట్టి వినోదమునకువలె వానివలనఁ జేయఁబడినకృత్యము
లనువిని యాతని సంగతిపరులతోఁ జెప్పెద నని భయపెట్టి తమవ
లలలో వైచుకొను ధూర్తు లనేకులుగలరు. రాజశాసనవిరుద్ధము
లగు నాణెములో, కృత్రిమలిఖితము లగు పత్రపుకాగితములో
ధూర్తులు కొందఱు ధనికునింట నెవ్వరికిఁ దెలియకుండఁ బెట్టి
పోయి పిమ్మట వానికి ధననాశముం గావింపఁ జూతురు. ఆపూఁ
టకు గతిలేక సంపన్నుని పంచఁ జేరి కడుపునింపుకొనుచు నెల్ల
వారితో శాస్త్రివాదములు చేయుచుండువాఁ డాగృహస్థునికై
వేచియున్న పాశహస్తుఁ డగుయముఁ డనుటకు సందేహము
లేదు. లజ్జాధనుఁడు, కులీనుఁడు, శుద్ధశీలము మర్యాదయుఁ
గలిగి జనులచేఁ బొగడఁబడువాఁడు నగు సజ్జనుఁడు ధూర్తసహ
వాసముండెనా యేదో నీచస్త్రీసంపర్క మున్నట్లు వానిచే లోక
మునకు వెల్లడి చేయఁబడుచు లజ్జాభరమున స్త్రీవలె నగుచు
న్నాఁడు. పెనిమిటి గ్రామాంతరమందున్న ముగ్ధలగు మానిను
లను దుష్టులు చూచినవియుఁ జూడనివియుఁ గ్రూరములు నబ
ద్ధము లగు వచనములచే మోసము చేయుచుందురు. జనస

మృరములో సాధువేషముతోఁ జొచ్చి భూషణాదులను ధూర్తు లు దొంగిలింతురు. ఎవ్వరైనఁ బట్టుకొనిన నవ్వటాలకుఁ దీసితి మందురు; అట్లుకానినాఁడు వానినిహరింతురు. మఱికొందఱు డాఁబికవేషములతో నితరదేశముల సందఱయొద్ద ధనమును వివిధమిషలమీఁద సంగ్రహించి కుంభములన్నిండించిభూమిలోఁ బాతిపెట్టి నాయొద్ద సొమ్ములేదని (దివాలాయని) చెప్పుచుఁ గొన్నియేం డ్లక్కడ బీదపడినట్లుండి యొక్కనాఁ డాధనమును సంగ్రహించుకొని చెప్పకుండ స్వదేశములకుఁ బాఱిపోవుదురు. పలువురు దుష్టులు శుభ్రకనకభూషణములు మృదువస్త్రములు మున్నగునవి ధరించి సంభ్రమముతో విరోధులచే నిర్జింపఁబడిన రాజపుత్రుల మని ధనికులయింట డాఁగినట్లుండి మోసము చేయుదురు. ధూర్తులచే నమ్మఁబడు మేకలను దమయింట బలిసిన దుష్టవృషభముల నిచ్చి పుచ్చుకొని వెఱ్ఱివారు పిమ్మట దుః ఖింతురు. పాపులు, "గొప్పవారముని సంపద యున్నపుడు యాచ కుల నాక్షేపించుచు నిచ్చుచుందుః" రని యసూయపడుచుండ వారికిఁ బేదవారుకూడ భయముచే నెక్కడనైనఁ గొంతవిత్త ము సంపాదించి యిచ్చెదరు. ప్రాఁతభుజపత్రముల పుస్తకములో వివిధములగు చక్రాదులు లిఖించి యిందు విశేషార్థమున్న దని దానిం జంకఁ బెట్టుకొని దేశదేశములు తిరిగి కృత్రిములు ధన వంతులయొద్ద వేలకొలఁది దోచుకొందురు. కొందఱు విదేశ ములందు గంగాయాత్రకై బయలుదేఱితి మని చెప్పుచు నివ సించి చనిపోయిన బంధువుల పేరులు చెప్పి ధనముం గడింతురు. వేశ్యలు మగ్ధులకు రాత్రులు గోచిపెట్టి యింటికిఁ బంపింతురు.

ధూర్తులు వానినే కూటరూపము (కోటాకూపాయలు) లిచ్చి వంచింతురు. వర్తకులయంగడిలో బహుమూల్యము లగు వస్తువులు పుచ్చుకొని యిదిగో సొమ్ము తెచ్చెద నని నమ్మకమునకై యక్కడఁ జెవిటివానినో మూఁగవానినో యుంచి నిమిషములో వంచకులు మాయ మగుదురు. కించిత్పరిచయముచేతను, గొంచెము దర్పముచేతను, నించుకస్వకల్పన వలనను, గొంతవివాదలచేతను, నొక్కింత కలహమునను సర్వజ్ఞులగువంచకులు దిరుగుచున్నారు. లేనిదే ధన మున్నట్లు నటించుచు, గ్రంథములఁ జేతఁబట్టి విద్వాంసులట్లు చరించుచుఁ, గథాభిజ్ఞులరీతి నడయాడుచు, వర్ణనాశూరు లగుచుఁ జతుర్ముఖులై ధూర్తులు ప్రబలుచున్నారు. సర్వావయవముల నాడించుచు నింటిపై విరక్తిగనఁబఱచి పరదేశమున కేఁగి స్వేచ్ఛాచారియగువాఁడు మహాధూర్తుఁడు. నూతేండ్లక్రిందటి యుసిరికాయ భక్షించి యీయోగమును శ్రీపర్వతమునందుండి సాధించితి నని గురువుల యొద్ద శకునముం జెప్పి స్మరణము నటించువాఁడును ధూర్తుఁడే. ఇట్టివి స్వల్పరీతిగ నఱువదినాలుగు విధముల మాయలను జెప్పితిని, గాని, వంచకుల మాయాసహస్రము నెవ్వఁడు తెలిసికొనఁ గలఁడు?

దశమసర్గము.

ఇవి యన్నియు వంచకులు చేయు వంచనలు. వీని దెలిసికొని జాగ్రత్తగా నుండఁ దగినదియే కాని తెలిసినవిషయములు గదా యని తా మాచరింపఁగూడదు. ఈకళాకలాప మభివృద్ధికొఱకు జ్ఞానవంతులు తెలిసికొనుటవిధి. ధర్మకళలు—ముఖ్య

ముగా భూతదయ గలిగియుండుట, పరోపకారము, దానము, శాంతి, అసూయ లేమి, సత్యము, లోభము విడనాడుట, దయయును. అర్థకళలు — నియమపరిపాలనము, ఎల్లపుడు జాగ్రత్తగానుండుట, చేయవలసినదాని నెఱుంగుట, స్థానత్యాగము, పటుత్వము, తొందరపడకుండుట, స్త్రీలను విశ్వసింపకుండుటయును. కామకళలు — వేషశోభ, పేశలత, చారుత, గుణోత్కర్ష, నానావిధలీలలు, వనితాచిత్తజ్ఞానమును. మోక్షకళలు — జ్ఞానాదరము, శమము, నిరాశ, సంతోషము, సంగత్యాగము, పరమప్రకాశమును, మత్సరము విడనాడుట, ప్రియవాదిత్వము, ధైర్యము గలిగియుండుట, వైరాగ్యము, పరమార్థచింత, యీాపైయెనును సిక్కళలు. సత్సహవాసము, కామజయము, శౌచము, గురుశుశ్రూష, సదాచారము, శ్రుతము, యశస్సు, సం దభిరతి యను నేడును శీలకళలు. తేజము, సత్త్వము, బుద్ధి, వ్యవసాయము, నీతి, ఇంగితజ్ఞానము, ప్రాగల్భ్యము, సుసహాయము, కృతజ్ఞత, మంత్రగోపనము, త్యాగము, అనురాగము, ప్రతిపత్తి, మిత్రసంపాదనము, అహింస, చుఱుకుదనము, ఆశ్రిత వాత్సల్యమనను పదేడును ప్రభావకళలు. మౌనము, లౌల్యవృత్తి లేమి, యాచింపమి యీామూడును మానకళలు:— ఈయుఱువదినాలుగుకళలును మొత్తమున నేర్పరులచే గ్రహింపఁబడఁదగినవి. సమానవిరోధమున్నచోటనే దండెత్తినను నమస్కరించినను. బలోదయ మైనచోటనే వైరము మాపుట. ఆర్తులపైఁ గరుణ, దుఃఖములో ధైర్యము వహించుట, సుఖపడుచున్నపుడు గర్వము లేకయుండుట, ఐశ్వర్యమున్నపుడందఱకుఁ బంచిపెట్టుట, సంశ

యస్థలములలో నాలోచన చేయుప్రజ్ఞ, కూడనివానియందు విముఖత యీాపదియును మనుష్యున కౌషధములు.

సత్యములలో గురువచనము సారతర మయినది; చేయవలసినపనులలో గోద్విజసురపూజనము సారతరము; పాపముల లోభము, సర్వోపతాపములఁ గ్రోధంబు సారతరము. సర్వసుగుణులయందుఁ బ్రాజ్ఞుఁడు సారతరుఁడు; విభవము గలవానికిఁ గీర్తి సారతరము; దుఃఖములలో సేవ సారతర మైనది; కాలపాశంబులం గట్టువడుట కాశ, కోటీశ్వరులకు దానము, హాయిగానున్నవానికి విరోధము లేకయుండుట, మానహాని చేయుటకు యాచించుట, కష్టపడువారి మఱింత బాధపెట్టుటకు దారిద్ర్యమును సారతరంబులు; దారిబత్తెమునకు ధర్మ మాధారము. సుందరవదనారవిందమునకు సత్యవాక్య మలంకారము. రోగములలో దుఃఖము చెడ్డది. గృహసమృద్ధి చెడుట కాలస్యము కారణము. పొగడికలయందు నిస్పృహ మంచిది. రుచియైన పదార్థములందుఁ బ్రియవచన మెక్కుడు రుచి గలది. తిమిరాపహారి దర్పమే. నవ్వులపాలగుటకు దంభము కారణము. శౌచములలో నద్రోహ ముత్తమంబు. వ్రతనియమంబులఁ జపలతయుండ రాదు. అప్రియములఁ బిశునస్వభావము, హింసావ్యాపారములలో వృత్తిచ్ఛేదమును సారవంతములు. పుణ్యములందుఁ గరుణయుత్తమము. చేసినమేలు మఱవకుండుట పురుషలక్షణము. మోహమతులకు మాయ యాధారము. నరకమున కేఁగువారు పొందినమేలు మఱతురు. దొంగలకు మిష చెప్పుట ముందుపని. స్త్రీవచనము జ్ఞాతి భేదమొనర్చును. చండాలురలోఁ గ్రూరుఁ

డెక్కుడు. మాయావులు కలియుగావతారులు. మణిదీపముకంటె బ్రకాశమానమైనది శాస్త్రము. అభిషేకములలో నుపదేశము సారతరము. ముసలితనము క్లేశములకెల్ల నెక్కుడయినది. మరణతుల్య దుఃఖముం బొందుచున్నవారికి రోగమువచ్చినఁ జెప్పనలవికాదు. విషమవిషయములందు స్నేహము సారతరము. వేశ్యానురాగమునఁ గుష్ఠాదిరోగములు కలుగును. భార్య సంసారమునకు సారము. పరలోక బంధువులలోఁ గొడుకు మొదటివాఁడు. నాలుమేకులు గుచ్చుకొన్న బాధకంటె శత్రుత్వబాధ గొప్పది. దుష్టపుత్రునివలనఁ గుణముచెడును. సుందరాంగులలోఁ దరుణవయసుగలది మిన్న. పై మెఱుంగులు వేసములువేసి తిరుగువారికి స్వభావసురూప ముండకున్న లాభమేమి? సంతోషము ప్రభుత్వముకంటె నధికము. రాజాధిరాజభోగ మనుభవించువానికైనను సత్సహవాస ముండవలెను. చింత నరుని గృశింపఁ జేయును. వైరము తరుకోటరాగ్నికంటె నెక్కుడు తేజముగలది. స్నేహితుఁడు నమ్మఁదగినవాఁడు. వ్యాధియందు సంకోచము తగినది. నిర్జలాంధకూపములకు (నిర్గంధకుసుమమన్నట్లు రిక్తులకు) కుటిలత స్వభావము. స్వచ్ఛమానసులకు ఋజుప్రవర్తనముండును. కలవానికి వినయము భూషణము. దుర్వ్యసనములలో ద్యూతము చెడ్డది. మణులకంకణము లున్నచేతికి దానము నగవంటిది. చెవు లున్నందులకుఫలము శ్రుతముండవలెను. (శాస్త్రాదులవినికి). చపలులకు స్నేహితులు ఖలులు. వృథాప్రయాసముకంటె దుర్జనసేవ మేలు. ఉద్యానములకుఁ గంచె రక్షణము. అమృతవాక్యములు గలవానికిఁ బ్రియదర్శనమున్న వన్నె మెచ్చు

ను. సంపాదించుకొను వస్తువులలోఁ దత్త్వము ముఖ్యమైనది. మూర్ఖసభకుఁ బోయిన వివేకము చెడును. సఫలతరులలో సత్ఫు లీనుఁ డైన మఱింత లెస్స. సౌభాగ్యము కృతయుగ పురుషు లకుఁ గాని లభియింపదు. రాజకులమును శంకించుచుండ వలయును. స్వభావకుటిల మయినది స్త్రీహృదయము. స్తో త్ర ముచితరీతి నుండఁ దగును. చందనాది విలేపనము నంను రాగముకంటె గుణరాగము మంచిది. కన్యాత్వము శోకకరము. బుద్ధిహీనులపైఁ జాలిపడవలయును. సౌభాగ్యములలో విభ వము మొదటిది. కీర్తిమంతులకు జనానురాగ మాధారము. వేతాళులకు మద్యపానము ప్రియము. స్వస్థులకు శాంత ముం డిన లెస్స. తీర్థసేవాపరాయణుల కాత్మబోధయం దాసక్తి యు త్కృష్టము. లుబ్ధునకు ఫలము లభింపదు. ఆచారవిహీనుఁడు శ్మ శానసమానుఁడు. స్త్రీలను రక్షించుట న్యాయము. ప్రభావం తున కింద్రియవిజయము శోభనిచ్చును. కుచ్ఛితస్థలమృతులకుఁ గీర్తిరాదు. మాంగళ్యములకుఁ దల్లియు, సుకృతోత్సవాభ్యుప దేశములకుఁ దండ్రియును ముఖ్యులు. కఠినులను దండింపవ లెను. వాఁడిగల యస్త్రశస్త్రములను ఛేదింపవలయు. నమస్కార మునఁ బాపపరిహార మగును. కృచ్ఛ్రయాఞ్ఛాసులలో సౌహార్ద్ర ము సారతరము. మానమువలన బలమబ్బును. సంసారులు కీర్తి కాములుగా నుండఁదగు. నీతులలోఁ బ్రభుభక్తి దొడ్డది. రణము లోనిచావు సౌఖ్యములయం దాదిది. కళ్యాణములలో వినయ మును, సర్వసిద్ధులలో నుత్సాహమును, సారవంతములుపొందఁ దగినది యొక్క పుణ్యమే. జ్ఞానము పరమప్రకాశము.

సమస్తజనులును గీర్తిని ముఖ్యముగా గడించుకొనవల యును. సమస్తవర్ణములవారిలో బ్రాహ్మణునట్టి కళాకలాపమునం గుశలుఁడు సర్వార్థతత్త్వవిజ్ఞాని యయియు, నీలోకమున మిగుల శ్రేష్ఠుఁ డనియుఁ దెలియఁదగినది. శుభాశుభమూలము లగు నీనూఱుకళల నెవ్వఁడు గ్రహించునో వానికే దృష్టాదృష్టరూపిణియైనలక్ష్మి వ్యవహారములానుఁ గరగత మగును.

ఇట్లని మూలదేవుఁడు శిష్యులకుఁ జక్కగ బోధించి యిండ్ల కనిపి కిరణకళికావిలాసమగు మిగిలినరాత్రిని స్వగృహమున విశ్రాంతిఁ బొందెను.

కేళీమయము, స్మితవిలాసకలాభిరామము, సర్వాశ్రయాంతరకళల నెఱిఁగించునది, లోకోపదేశవిషయము, సుకథావిచిత్రము నగు నీకళావిలాసము సజ్జనులకుఁ జెలివలె నగుంగాత!

క్షేమేంద్రమహాకవి ప్రతిభాసముద్రమునుండి వెడలిన యీకళావిలాసము సత్పురుషులకు శశివలె హృదయానందము గావించుఁ గాత!

ఇది క్షేమేంద్రమహాకవివిరచిత సంస్కృతకళావిలాసమునకు-
కొత్తపల్లి సూర్యరావుచేఁ జేయంబడినఁ దెనుఁగు.
సంపూర్ణము.